

Teatrul și muzica din România în primii ani de comunism

(II)*

Gabriel Catalan

Keywords: *cultural history; communist Romania; Romanian music*

II. Muzica (1945-1960)

În muzică, oportunismul, dar și ignoranța, spiritul evaziv, indiferența și inconstanța politică¹ s-au manifestat din plin.

Inițial, ca peste tot în instituțiile statului, s-a procedat la prigonirea muzicienilor considerați legionari și antonescieni. La Conservatorul din București comisiile de revizuire a corpului didactic și administrativ erau prezidate de Marțian Negrea și Ion Manolescu, iar la Academia Regală de Muzică și Artă Dramatică din București comisia de epurare a fost formată din Alfred Alessandrescu (președinte), Theodor Rogalski, Mihail Andricu și Paul Constantinescu (deși cochetase și el cu planurile lui Radu Gyr) și a funcționat din octombrie 1944 până în februarie 1945, printre victimele sale numărându-se Constantin Brăiloiu, Ion (Nelu) A. Mânzatu (Nello Manzatti)², Romeo Alexandrescu, Nicolae Brânzeu și, parțial, Dimitrie Cuclin³. La Filarmonica din București și la Opera Română din Capitală cel mai mult au avut de suferit instrumentiștii, compozitorii și dirijorii Ionel Perlea, George Cocea, George Georgescu, care erau văzuți ca fiind niște colaboratori ai naziștilor, mai ales pentru că ocupaseră funcții importante sub regimul antonescian, dar și pentru că aveau studii, turnee, decorații (al III-lea Reich îi conferise lui George Georgescu "Crucea de Fier") sau chiar origini etnice germane (mama lui Ionel Perlea se numea Margarethe Haberlein)⁴.

* A se vedea "Revista Arhivelor. Archives Review" 86 (2009), 1, p. 187-203.

¹ Pentru inconstanța politică, exemplificăm prin cazul lui George Enescu, care inițial, în anii 1944-1946, a colaborat cu PCR, mergând în aprilie 1946 și într-un turneu în URSS, pentru ca în septembrie 1946 să plece împreună cu soția sa, Maruca Rosetti-Tescanu, în turneu în SUA, iar la întoarcerea în Europa, dezgustat de regimul comunist din țara natală, să se stabilească la Paris, http://www.georgeenescu.ro/document_1458_Despre-George-Enescu_pg_0.htm, accesat 15 noiembrie 2010.

² Șlagărele compuse și/sau cântate de acest faimos muzician legionar (autor și al cântecelor "Sfântă tinerețe legionară", "Imnul muncitorilor", "Imnul Moța-Marin") au fost interzise, dar mai erau uneori interpretate și se mai difuzau, totuși, în perioada comunistă, fără precizarea compozitorului, fiind mereu atribuite unui autor anonim.

³ Pavel Țugui, *Scriitori și compozitori în luptă cu cenzura comunistă*, București, 2006, p. 373, 418-422.

⁴ <http://www.cimec.ro/muzica/inst/fenescu.htm>, accesat 15 mai 2009; http://ro.wikipedia.org/wiki/Ionel_Perlea, accesat 15 mai 2009; <http://soundfountain.org/rem/remrias.html>, accesat 15 mai 2009; [http://ro.wikipedia.org/wiki/George_Georgescu_\(dirijor\)](http://ro.wikipedia.org/wiki/George_Georgescu_(dirijor)), accesat 15 mai 2009.

În paralel cu epurările, comuniștii au mizat mult pe folosirea muzicii în propagandă – acțiune ce s-a intensificat începând cu perioada campaniei electorale din 1946 când, sub lozinca “artei pentru popor”, au fost organizate echipe mixte de artiști și activiști care să dea spectacole de muzică, teatru și dans în toată țara, iar la radio au fost difuzate doar emisiuni literar-muzicale adecvate scopurilor electorale și politico-ideologice ale PCR⁵.

Pe lângă G. Enescu, care a aderat la programul cultural-ideologic al noului regim încă din 1944, fiind unul dintre liderii ARLUS (totuși, niciodată nu și-a înjosit talentul prin compilații și ode la adresa comuniștilor, ci doar i-a girat, de cele mai multe ori tacit și “inconștient” se pare, prin cariera sa strălucitoare), s-au grăbit să intoneze noile “solfeгии comuniste”: Alfred Alessandrescu – dirijor Opera Română (București) și Orchestra Simfonică Radio (“Simfonia I”, 1945, Premiul de compoziție, 1945-1946), care a organizat concursuri pentru formațiile de amatori; Savel Horceag – inspector al muzicilor armatei (1945-1948); Elly Roman – dirijor și compozitor (“Tovarășe, grăbește pasul”, 1946 - muzică ușoară, versuri Fl. Tornea); Laurențiu Profeta – director adjunct al Radiodifuziunii Române între 1948 și 1952, apoi director al Direcției Muzicii din Ministerul Culturii între 1952 și 1960 (Premiul III de compoziție “George Enescu” – 1946 pentru baletul într-un act “Soția căpitanului”); Anatol Vieru (“Suită în stil vechi pentru orchestră” – 1946); Mauriciu Vescan (“Marșul României libere”, 1945, cor mixt, versuri M. R. Paraschivescu; a ajuns rapid director adjunct al Operei Române din București); Gh. Danga (muzică corală: “Minerii”, 1946, cor bărbătesc și cor mixt); Gherase Dendrino (dirijor la Teatrul de Operetă Alhambra, 1946-1949); Hilda Jerea (compozitoare și pianistă – “Cântec de întrecere”, 1946, cor mixt); Ion Hartulary Darclée (“Marșul României libere”, 1945, cor și orchestră, versuri Horia Ștefănescu); Egizio Massini (considerat un excepțional dirijor, a fost sub regimul comunist primul director general al Operei din București, iar din 1949 doar director artistic și prim dirijor⁶; era și un arlusist de frunte); Matei Socor (compozitor și dirijor al Orchestrei simfonice a Radiodifuziunii, președintele Comitetului de conducere a Radiodifuziunii între 1945 și 1952, având printre opere corul mixt pe versuri de Sașa Pană⁷, “De-ajuns Românie, calvarul!” – 1944 și rapsodia pentru orchestră “Cântarea României” – 1954)⁸.

Prin funcția sa, ilegalistul M. Socor a direcționat emisiunile radio spre elogierea regimului comunist sub aspect informativ, cultural-artistic, economic și politic. Ca muzician, bineînțeles, a încercat să manipuleze ascultătorii, inclusiv prin muzica difuzată, sortată după criteriile comuniste ale artei cu tendințe sociale și revoluționare. Radioul (pe atunci nu exista decât un post public) era un mijloc deosebit de important al

⁵ Cristian Vasile, *Creația muzicală românească de la diversitate la impunerea spiritului de partid, 1948-1953*, “Revista istorică”, 2008, 3-4, p. 261-287 (262-263).

⁶ Anca Florea, *Opera Română. Al treilea deceniu. 1941-1951*, București, 2003, p. 486; http://www.operanationala.ro/personalitati/pers_detalii.php?id_pers=2931&prenume_pers=Egiz. io&nume_pers=MASSINI, accesat 15 noiembrie 2010.

⁷ Pseudonimul literar al lui Alexandru Binder.

⁸ A se vedea *Compozitori și muzicologi români. Mic lexicon* (coord. Viorel Cosma), București, 1965.

propagandei, care, alături de ziare, asigura guvernului monopolul asupra informațiilor și controlul circulației lor (cenzura). Evoluția sa muzicală, a fost asemănată (prea ușor, în opinia noastră) de unii cercetători cu cea a reputatului compozitor germano-austriac, tot de etnie evreiască, Hanns Eisler, stabilit în Berlinul de Est după război, el trecând de la dodecafonismul deprins în timpul studiilor la Viena și Berlin la cel mai strict realism socialist, cu respectarea deplină a liniei partidului (acesta nu a fost și cazul lui Eisler, expulzat în 1948 din SUA, unde se refugiase în perioada nazistă, fiind suspectat că este agent sovietic, și apoi atacat în 1952 de presa oficială din RDG, Academia de Arte din Berlin și de însuși Walter Ulbricht pentru libretul său modern la opera "Faust"), ceea ce l-a scutit de critici grave și de revizuirea lucrărilor, în comparație cu Alfred Mendelsohn care s-a văzut obligat în mod repetat să procedeze astfel, apelând deseori la "salvatoarea" metodă autocritică⁹.

Au existat, totuși, și muzicieni care nu s-au încadrat de la început și/sau complet în noua orientare și nu s-au compromis definitiv: Dimitrie Cuclin, Mihail Jora, George Sbârcea, Nicolae Ursu, George Breazul, Tiberiu Brediceanu, Sigismund Toduță, Sabin Drăgoi (deși era membru de partid), chiar și Mihail Andricu (deși a girat și el regimul prin acceptarea unor funcții de conducere la ARLUS și Institutul Româno-Sovietic, având oarecare influență asupra unor lideri din guvernul Petru Groza). Ei s-au ocupat mai mult de folclor și de aspectele pur tehnice ale compoziției și interpretării (unii fiind profesori renumiți) sau de studiile de muzicologie¹⁰. Este adevărat că mai târziu, după 1948, au făcut concesii, dar nu de genul și proporțiile celor amintite mai sus. În schimb, Paul Constantinescu nu s-a abținut și a produs imediat, în 1949, o muzică după moda timpului: "Cântec partizanilor păcii" (era profesor la Conservator din 1927, precum și dirijor și director artistic al Societății Corale "Carmen")¹¹.

Totodată, în România mai aveau loc, înainte de 1948, evenimente muzicale deosebite: de exemplu, la 13 mai 1946 a avut loc primul concert al violonistului american Yehudi Menuhin, acompaniat de profesorul său, compozitorul George Enescu¹². Tot atunci, violonistul Ion Voicu obținea Premiul I în competiția organizată la București de cei doi maestri¹³. Menuhin a revenit în România abia în septembrie 1958, cu ocazia participării la primul Festival Internațional "George Enescu"¹⁴.

Cât despre epurați, despre care am mai vorbit, cei mai atacați erau Ionel Perlea (dirijor al Operei Române bucureștene și al Orchestrei Naționale Radio, pentru

⁹ <http://www.hanns-eisler.com/index/index.php?Seite=HannsEislerLexikon&Sprache=de>; <http://eislermusic.com/life.htm>; http://en.wikipedia.org/wiki/Hanns_Eisler; http://ro.wikipedia.org/wiki/Matei_Socor; http://de.wikipedia.org/wiki/Alfred_Mendelsohn, accesate 15 noiembrie 2010; Valentina Sandu-Dediu et alii, *Muzica românească între 1944-2000*, București, 2002, p. 14; C. Vasile, *op. cit.*, p. 285.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Șerban Rădulescu-Zoner, Daniela Bușe, Beatrice Marinescu, *Instaurarea totalitarismului comunist în România*, București, 1995, p. 139.

¹³ http://en.wikipedia.org/wiki/Ion_Voicu, accesat 15 mai 2009.

¹⁴ P. Țuguș, *op. cit.*, p. 467-468.

a scăpa de persecuții, a emigrat în Occident încă din 1945, activând cu mare succes în Italia, Franța și SUA în calitate de dirijor al unor orchestre simfonice de mare prestigiu, dar și de compozitor și profesor), George Cocea (profesor de violoncel la Conservator, violonist și director al Filarmonicii bucureștene pentru scurtă vreme: 1944-1945, sub comuniști a fost condamnat politic și închis în penitenciarul Jilava și în lagărul de la Periprava), George Georgescu (director al Filarmonicii din București între 1920 și 1944 și director muzical al Operei Naționale din București în anii 1922-1926, 1930-1933 și 1939-1940, a fost marginalizat câțiva ani, până în 1947 când, la intervenția lui George Enescu, a fost instalat ca director al Orchestrei Naționale Radio, în paralel conducând și Orchestra Filarmonică "Moldova" din Iași)¹⁵.

Dinu Lipatti fusese ostracizat din cauza stabilirii sale în străinătate, unde a și murit (Geneva, 1950), și a afinităților de dreapta. O soartă asemănătoare în privința finalului a avut-o și George Enescu (decedat în 1955 la Paris, unde se stabilise din 1946), marele muzician, "manipulat" de comuniști, confiscat și apoi uitat. După moartea lui G. Enescu, în Franța și Belgia a fost organizată o vizită a unei delegații de la Uniunea Compozitorilor, al cărei scop principal, eșuat în final din cauza opoziției exilului românesc și a autorităților din statele respective, era preluarea lucrărilor rămase de la marele maestru decedat (partituri, mai ales cele complete ale operei "Oedip", documente, înregistrări, alte materiale)¹⁶.

Prin Direcția Generală a Muzicii, în conformitate cu Legea nr. 265 din iulie 1947, Ministerul Artelor (și Informațiilor, devenit din 1953 Ministerul Culturii) îndruma și controla toate instituțiile culturale de profil muzical¹⁷.

Anii 1947-1948 vor aduce o intensificare a imixtiunilor USASZ în activitatea Societății Compozitorilor Români (SCR), controlul și cenzura acesteia crescând exponențial mai ales după aplicarea "Rezoluției CC al PCUS în problemele muzicii din 10 februarie 1948"¹⁸. În respectiva rezoluție, al cărei pretext era oferit de executarea la sfârșitul lunii decembrie 1947 a trei opere (menționate mai jos)

¹⁵ <http://www.cimec.ro/muzica/inst/fenescu.htm>, accesat 15 mai 2009; http://ro.wikipedia.org/wiki/Ionel_Perlea, accesat 15 mai 2009; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar*, 2 (lucrare revizuită de Mihaela Andreiovici și Florin Ștefănescu), București, 2002, p. 168; [http://ro.wikipedia.org/wiki/George_Georgescu_\(dirijor\)](http://ro.wikipedia.org/wiki/George_Georgescu_(dirijor)), accesat 15 mai 2009; http://en.wikipedia.org/wiki/George_Georgescu, accesat 15 mai 2009.

¹⁶ Vladimir Tismăneanu, Cristian Vasile, *Turneul Teatrului Național la Paris din 1956: Secția de Relații Externe, exilul și raporturile culturale româno-franceze*, "Studii și materiale de istorie contemporană" 8 (2009), p. 193-206 (200, 204); ANIC, fond CC al PCR. Secția Propagandă și Agitație, ds. 64/1956, f. 7; P. Țugui, *op. cit.*, p. 389-390, 392, 396-398; din delegație au făcut parte Mihail Jora, Alfred Mendelsohn, Alfred Alessandrescu, Constantin Silvestri, Ion Dumitrescu și Romeo Drăghici, lui Mihail Andricu fiindu-i reținut pașaportul de către Securitate, cu toate că avea toate aprobările necesare.

¹⁷ *Raport final* (ed. Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrințu, Cristian Vasile), București, 2007, p. 310, 314.

¹⁸ Laura Manolache, *Anul 1948 la Societatea Compozitorilor Români*, în *Analele Sighet* (ed. Romulus Rusan), vol. 6: *Anul 1948 – instituționalizarea comunismului*, comunicări prezentate la Simpozionul de la Sighetu Marmației (19-21 iunie 1998), București, 1998, p. 652-655 (652-653).

comandate cu ocazia celei de a 30-a aniversări a “revoluției din octombrie” și în urma căreia Uniunea Compozitorilor din URSS a fost epurată, erau condamnate “tendențele decadente din muzica sovietică”, mai precis atât opera lui Vano I. Muradeli, “Marea prietenie”, despre care se spune că “n-a luat ca model opera clasică rusă, cu formele sală frumoase, clare și elegante care au făcut din ea cea mai bună operă din lume... și care a realizat, în libretul său, o analiză eronată a raporturilor dintre ruși și georgieni în timpul războiului civil”, cât și “formalismul antipopular și antinațional” al lui Serghei S. Prokofiev (“Simfonia a VI-a”), Dmitri D. Șostakoviici (criticat dur de A. A. Jdanov încă din 28 ianuarie 1936 în “*Pravda*” pentru opera “Lady Macbeth din Mtsensk”, pusă în scenă la *Balșoi Teatr* din Moscova), Aram I. Hacıaturian (“Poeme”), Nikolai I. Miaskovski și al altor compozitori care “au uitat imensul rol social al muzicii pentru a flata gusturile degenerate ale unui pumn de individualiști estetizanți”¹⁹.

La Opera din București (incendiată în urma bombardamentelor din 1944) a avut loc schimbarea repertoriului, fiind introduse reprezentații cu “Dama de pică” (în viziune nouă), “Boris Godunov”, “Fântâna din Bakcisaray”²⁰. Ca și în repertoriul filarmonicilor, predominau lucrările ruse și sovietice, operele clasice erau distorsionat montate prin revizuirii ideologice, iar artiști consacrați, indezirabili politic, precum soprana Margareta Metaxa, soliștii Nicu Apostolescu, Alexandra Lichide, Eugenia Cioculescu și George Stefanovici erau epurați prin pensionare forțată²¹ sau chiar licențiați din posturi fără nicio indemnizație, ca Lulu Simionescu, artist la Opera Română din Sibiu²².

Edgar Elian²³ lauda școala rusă (Serghei Prokofiev, Dimitri Kabalevsky, Visarion Sebalin), cerând imitarea modelului: “Să alegem teme curente, tipuri și stări de lucruri curente pentru spectatorii care sunt în majoritate muncitori și doresc noi cunoștințe și experiențe psihologice”. Același critic muzical îi critica dur pe compozitorii români S. Drăgoi (“Năpasta”), T. Brediceanu (“Scara cea mare”, “Alexandru Lăpușeanu”) și chiar G. Enescu (“Oedip”, deși mărturisea că nu cunoaște complet opera), pentru că “nu reușesc să se adreseze unor cercuri largi de spectatori”. De fapt, foarte puțini proletari mergeau la spectacole de operă în mod voluntar, neputând înțelege și gusta cu adevărat din plăcerea oferită de muzica clasică din cauza nivelului redus de educație, în general, și de educație artistică, în special, în pofida încurajării echipelor de amatori de către autorități.

Filarmonicile²⁴ sufereau, material mai ales, deși orchestrele, dirijorii și publicul aveau pasiune și interes pentru muzica simfonică. Dirijorul Filarmonicii din Capitală, Theodor Rogalski, era foarte apreciat, deși concertele aveau loc la

¹⁹ Nicolas Werth, *Histoire de l'Union soviétique. De l'Empire russe à la Communauté des États indépendants. 1900-1991* (ediția a șasea actualizată), Paris, 2008, p. 382; C. Vasile, *Creația muzicală* cit., p. 285-286.

²⁰ Nicolae Moraru, *În prag de an nou*, “Flacăra”, 1948, 1.

²¹ C. Vasile, *op. cit.*, p. 274-275.

²² *Ibidem*, p. 263.

²³ Edgar Elian, *Evoluția muzicii moderne de operă*, “Flacăra”, 1948, 5, p. 4-5.

²⁴ N. Moraru, *op. cit.*

Ateneu, care fusese avariat în timpul războiului. Se înființaseră și noi filarmnici sindicale, noi orchestre, fanfăre, ansambluri de amatori, aveau loc turnee și concursuri între acestea, prin urmare munca de popularizare muzicală era intensă, dar prea puțin eficientă.

Mult mai frecventata muzică ușoară s-a aflat și ea sub presiunea cenzurii ideologice, comisiile speciale înființate pe lângă Direcția Muzicii din ministerul de resort combătând constant tendințele “decadente” și stilul cosmopolit ale compozitorilor și textierilor, precum și devierile formaliste ale interpreților vocali și orchestrelor de estradă, ale căror linii melodice, instrumente, aranjamente și armonii moderniste inspirate din jazz sau influențate puternic de șlagărele și dansurile la modă în Occident (tango, vals-boston, swing, blues) erau considerate periculoase, banale, frivole și nesănătoase, niște tare mic-burghize și rămășițe imperialiste care trebuie să fie nu doar criticate și marginalizate, ci și a căror promovare trebuie interzisă cu desăvârșire: la spectacole, în restaurante și baruri, la concertele de estradă ori la radio²⁵.

Activitatea corului și a orchestrei simfonice ale Radiodifuziunii Române era de prim plan, mai ales că președintele Radioului era și dirijor – Matei Socor (Ordinul Steaua RPR cl. a IV-a – 1948; Premiul de Stat – 1949 și 1951; Maestru Emerit al Artei – 1951; compozitorul “Imnului de Stat al RPR” din 1948, intitulat “Zdrobite cătușe”, text de Aurel Leibovici – pseudonim Baranga, din 1949, intitulat “Din izbâzni în izbâzni”, versuri de A. Toma și din 1953, versuri de Dan Deșliu și Eugen Frunză)²⁶.

Alți compozitori, muzicologi și dirijori apreciați de comuniști în primii ani ai regimului erau: Hilda Jerea (Premiul II de compoziție “George Enescu” – 1946, Ordinul Muncii cl. III – 1949, Premiul de Stat cl. I – 1952; oratoriul “Sub soarele păcii” – 1951; muzică corală: “Cântec de întrecere”, versuri de Ion Boldici – 1946; “Cântec pentru «Scânțeaia»”, “Patria”, “Drapelul”, “Țara mea”, “Pe veci dezrobite” – 1955), Laurențiu Profeta (Conservatorul din București: 1945-1949; Premiul “George Enescu” pentru compoziție – 1946; Conservatorul “Ceaikovski” din Moscova: 1954-1956; director adjunct la Radiodifuziunea Română – 1948-1952; director al Direcției Muzicii în Ministerul Culturii – 1952-1960; Ordinul Muncii cl. III – 1953; muzică simfonică: “Poemul patriei” – 1952), Mihail Andricu (mai târziu stigmatizat²⁷, dirijor al Operei din București; Marele Premiu Național – 1947; Ordinul Muncii cl. II – 1948; Premiul de compoziție al Academiei RPR – 1949; Premiul de Stat – 1954; muzică

²⁵ C. Vasile, *Creația muzicală* cit., p. 277-279, 286; ANIC, fond CC al PCR. Secția Propagandă și Agitație, ds. 12/1952, f. 8-9.

²⁶ Viorel Cosma, *Muzicieni români. Compozitori și muzicologi. Lexicon*, București, 1970, p. 402-403; <http://cantece.citapedia.ro/de.php?a=Matei+Socor>; <http://forum.chip.ro/archive/index.php/t-58343.html>; http://ro.wikipedia.org/wiki/Aurel_Baranga, accesate 18 aprilie 2009 și 15 noiembrie 2010; ANIC, fond CC al PCR. Secția Propagandă și Agitație, ds. 89/1949, f. 1-3; *Ibidem*, fond CC al PCR. Cancelarie, ds. 117/1952, f. 18-21.

²⁷ În urma unei “demascări” de tip stalinist din 1959, într-o ședință publică a breslei muzicale, compozitorul a suferit un atac cerebral, după ce ajunsese acasă – a se vedea Monica Lovinescu, *Unde scurte*, vol. IV: *Est-etice*, București, 1994, p. 248.

corală: “Cântec de recoltă”, op. 58, versuri de Mișu Dragomir – 1950; “Șase ani de când trecu”, versuri de Mișu Dragomir – 1950; “Cântec pentru Festivalul Tineretului”, op. 71, versuri de Maria Banuș – 1953), Constantin Bugeanu (Ordinul Muncii cl. III – 1948; dirijor și director al Operei din Cluj între 1948 și 1952, director al muzicii și consilier în Ministerul Culturii între 1955 și 1956, respectiv 1956-1957), Paul Constantinescu (un “veteran”, profesor la Conservatorul din București – 1941-1963; “Cântecul partizanilor păcii” – 1949; Premiul de Stat cl. II – 1952 și cl. I.–1954; Maestru Emerit al Artei – 1955; Premiul “George Enescu” al Academiei RPR – 1956), Alfred Mendelsohn (dirijor la Opera din București – 1946-1954; secretar al Uniunii Compozitorilor – 1946-1949 și 1954-1963; Premiul “George Enescu” pentru compoziție: II – 1945 și I – 1946; Premiul Academiei RPR – 1949; Steaua RPR cl. a IV-a – 1949; Maestru Emerit al Artei – 1951; Premiul de Stat cl. III – 1952 și cl. I – 1954; “Simfonia a II-a, «Veritas», închinată aniversării revoluției din 1848” – 1947; cantata pentru cor și orchestră “1917”, versuri de Nina Cassian – 1948; “Simfonia a III-a, «Reconstrucția»” și poemul simfonic “Prăbușirea Doftanei” – 1949; “Simfonia a IV-a, «Apelul păcii»” – 1951; cantata pentru cor și orchestră “Poemul păcii”, versuri de Radu Boureanu – 1952), Anatol Vieru (Mențiunea II la Premiul de compoziție “George Enescu” – 1946; dirijor la Teatrul Național din București – 1947-1950; Premiul de Stat cl. I – 1949 pentru poemul-cantată pentru alto, cor mixt și orchestră, “Mierla lui Ilie Pintilie”, versuri de Veronica Porumbacu; redactor șef al revistei “Muzica” – 1950-1951), Diamandi Gheciu (secretar al Uniunii Compozitorilor – 1949-1952, președintele Fondului Muzical – 1956-1968; muzică corală: “Țară, draga mea”, versuri de Vl. Cavarnali – 1949; “1 Mai”, versuri de Ion Zăgan – 1950; “Zi de august”, versuri de Ștefan Tita – 1953), Hary Schwartzmann (dirijor la Teatrul Evreiesc de Stat din București – 1948-1968; Ordinul Muncii cl. III – 1954; Artist Emerit – 1956; muzică corală: “Cântec despre patria mea”, versuri de Al. Ion, “Cântec de 1 Mai”, versuri de Liviu Cernăianu, “Drag mi-i badea pe combină”, versuri de Mihail Cosma, “Imnul partizanilor păcii”, versuri de Eugen Frunză, “Construim, construim”, versuri de Liviu Cernăianu, “Calea cea adevărată”, versuri de M. Papaie; “Nălțăm furnaliștilor cântare”, versuri de Vasilescu-Liman – 1953-1954), Zeno Vancea (“Simfonieta” – 1948; directorul Conservatorului din Tg. Mureș, 1946-1948; director în Ministerul Artelor, 1948-1950; secretar al Uniunii Compozitorilor, 1949-1953 și redactor șef al revistei “Muzica”, 1953-1964; Ordinul Muncii cl. II – 1948; Premiul de Stat și titlul de Maestru Emerit al Artei – 1954), Stelian Dinu (Ordinul Muncii cl. III – 1949 și cl. II – 1952; Premiul de Stat cl. I și Ordinul Steaua RPR – 1952; Artist Emerit – 1954; corurile: “Înainte marș” – 1947; “Cantata armatei” – 1949; “1 Mai” – 1950; “Brav ca șoimii” – 1951; dirijor al Orchestrei simfonice a Armatei din București – 1946-1947; dirijor prim și director artistic al Ansamblului de cântece și dansuri populare al Armatei din 1947 până în 1960), Mauriciu Vescan (muzică corală: “Marșul României libere” – 1945, versuri de Miron Radu Paraschivescu, “Înfrățire” – 1946, versuri de Neculai Maftei și “Hei, rup” – 1948, versuri de Mauriciu Vescan; muzică ușoară: “În Bucureștiul iubit” – 1950, versuri de Nicolae Nasta, Ștefan Iureș și Ion Hobană; Ordinul Muncii cl. III – 1950; Premiul de Stat – 1952; directorul muzical

al Radiodifuziunii Române – 1949-1951; director adjunct al Operei din București – 1951-1955), Ion Vasilescu (dirijor la Teatrul Muzical de Estradă din București – 1948-1955; muzică ușoară: “La balul de sâmbătă seara”, versuri de Puiu Maximilian și Aurel Felea și “Drag îmi e bădița cu tractorul”, versuri de Genoveva Ionașcu, voce: Dorina Drăghici – 1952; Premiul de Stat – 1952 și 1954), Ion (Ivan) Hartulary-Darclée (muzică corală: “Marșul României libere” – 1945, cor mixt și pian, versuri de Horia Ștefănescu; “În lunca Siretului” – 1946, suită simfonică; “Imnul muncii” – 1948, cor mixt cu solo soprană și pian, versuri de Vlaicu Bârna; “Cântec de luptă pentru pace”, versuri de Ion Socol – 1955, cor mixt cu solo bariton; “Cântec pionieresc de excursie”, versuri Vlaicu Bârna – 1955, cor pentru voci egale; “Sportivii păcii”, versuri de Ana Blaga – 1956, cor mixt; Ordinul Muncii cl. III – 1954 și titlul de Artist Emerit – 1956), Vasile Popovici (Ordinul Muncii cl. III și Premiul de Stat cl. II – 1953; muzică corală: “Bădiță-al meu”, versuri de Victor Popa; “Cântecul plutașilor de pe Bistrița”, versuri de Dumitru Corbea și “Sirena lui Roaită”, versuri de Veronica Porumbacu și Dan Deșliu – 1948, cor mixt; “Cântec de înfrățire”, versuri de Vlaicu Bârna și “Cântecul păcii”, versuri de A. Toma – 1950; “Suită de cântece populare ostășești” – 1953; “Imnul minerilor” – 1954, versuri de Mihail Leonard; “Partidul” – 1955, versuri de Eugen Frunză), Ioan Chirescu (Maestru Emerit al Artei – 1954; Ordinul Muncii cl. I și Premiul de Stat cl. I – 1955; muzică corală: “Slăvim o viață nouă”, versuri de A. Pascali – 1947; “Cântecul partizanilor păcii”, versuri de Emil Gonciu – 1949; “Viteazul pandur”, versuri de Dumitru Corbea – 1951; “Măreț pământ al patriei iubite”, versuri de Eugen Frunză – 1952; “Sub al păcii stindard”, versuri de Maria Banuș – 1953; “Poemul libertății”, versuri de Demostene Botez – 1954; “Tu, drag partid muncitoresc”, versuri de A. Toma – 1955), Dumitru D. Botez (Artist Emerit – 1953; muzică corală: “Suntem cetățeni ai acestei Republici”, versuri de Nina Cassian – 1947), Alfred Alessandrescu (director muzical al Radiodifuziunii Române; Ordinul Muncii cl. II – 1953; Maestru Emerit al Artei – 1954), Tiberiu Brediceanu (Maestru Emerit al Artei – 1952; Ordinul Muncii cl. I – 1956; muzică vocală: “Miorița” – 1955), Kozma Géza (dirijor al Filarmonicii din Târgu Mureș – 1948-1954; muzică vocal-sinfonică: “Cantata păcii”, versuri de Salamon Ernő și “Către libertate”, versuri de Petőfi Sándor – 1950), Constantin Marin (dirijor al corului Universității București – 1950-1953; dirijor al Ansamblului UTM din București – 1951-1963 și director al aceleiași instituții din 1953; Ordinul Muncii cl. II și Artist Emerit – 1956), Marțian Negrea (Premiul de Stat cl. II – 1952 și cl. I – 1954; Ordinul Muncii cl. II – 1954), Constantin C. Nottara (muzică simfonică: “Poemul păcii” – 1947; muzică corală: “Semănătorul”, versuri de Alexandru Vlahuță – 1948; “Sfântă muncă”, versuri de Alexandru Vlahuță – 1948; “Cantata pentru pace”, versuri de E. Cîmpeanu; muzică vocală: “Împărat și proletar”, versuri de Mihai Eminescu – 1950), Constantin Silvestri (director și dirijor al Filarmonicii din București – 1947-1953; director și prim-dirijor la Opera din București – 1955-1957; Maestru Emerit al Artei și Premiul de Stat cl. I – 1952; Artist al Poporului – 1956), Theodor Rogalski (prim-dirijor al Filarmonicii din București – 1950-1954; dirijor și director artistic al Ansamblului Folcloric “Perinița” din București – 1950-1952), Viorel Doboș (opereta “Cântecul munților” – 1949, libret

de Constantin Ghiban; muzică corală: “La noi în gospodărie”, versuri de Vlaicu Bârna; “Cântecul secerătoarei”, versuri de Radu Costăchescu și Vlaicu Bârna; dirijor la Teatrul Armatei din București – 1947-1949, fiind apoi numit dirijor și director al Ansamblului de cântece și dansuri al MAI “Ciocârlia” – 1949-1957; Premiul de Stat cl. III – 1954; Ordinul Muncii cl. III – 1954; Ordinul Steaua RPR cl. III – 1955), Aurel Giroveanu (pianist și dirijor de muzică ușoară în București – 1949-1954, redactor șef muzical la Radiodifuziunea Română în 1949-1950; muzică ușoară: “Țara mea” – 1949, versuri de Maria Banuș; muzică corală: “Mereu mai sus” – 1954, versuri de Mircea Radina), Constantin Palade (profesor la Conservatorul Muncitoresc din București – 1946-1948; responsabil artistic – 1947-1948, dirijor și director – 1949-1958 al Ansamblului Uniunii Generale a Sindicatelor din RPR; director al Filarmonicii din Craiova – 1948-1949; Premiul de Stat – 1951; Ordinul Muncii cl. II – 1953; muzică corală: “Cântec de muncă”, versuri de Nicolae Nasta, “Fierarul”, versuri de Nicolae Nasta și “Cântecul tractorului”, versuri de I. Munteanu – 1947; “Cântec pentru Horia”, versuri de Nicolae Nasta și “Strungarul”, versuri de Nicolae Nasta – 1948; “Hei, rup”, versuri de Gh. Ghețea, “Pomim să zidim”, versuri de Gh. Ghețea și “13 Decembrie”, versuri de Ion Serebreanu – 1949; muzică vocal-simfonică: “Balada despre Gheorghe Doja”, versuri de Nicolae Nasta – 1951; “Grivița luptătoare”, versuri de Nicolae Nasta – 1954), Elly Roman (dirijor la Teatrul “Savoy” din București – 1948-1949; director al Teatrului satiric muzical “Constantin Tănase” din București – 1949-1952; autorul marșului “Salut voios de pionier”, versuri de Aurel Felea și Elly Roman – 1950; Ordinul Muncii cl. II – 1956), Henry Mălineanu (director muzical – 1950-1955 și dirijor – 1950-1958 la Teatrul Muzical de Estradă din București; muzică corală: “Înflorește țara mea”, versuri de Jack Fulga – 1950; Premiul de Stat – 1953), Sigismund Toduță (opera “Meșterul Manole” – 1947; profesor la Conservatorul din Cluj din 1946; Ordinul Muncii cl. III – 1954; Premiul de Stat – 1954 și 1956), Gherase Dendrino (dirijor la Teatrul Muzical de Estradă din București – 1949-1950; prim-dirijor la Teatrul de Operetă din București din 1950; “Cale lungă, drum de fier”, versuri de Puiu Maximilian – 1948; Premiul de Stat și Ordinul Muncii cl. III – 1955), Achim Stoia (dirijor – 1948-1961 și director – 1950-1959 al Filarmonicii din Iași; președinte – 1949-1955 și secretar – 1955-1968 al Filialei Iași a Uniunii Compozitorilor; Premiul de Stat cl. III – 1952; Ordinul Muncii cl. III – 1954; Ordinul Steaua RPR cl. V – 1955), Radu Paladi (lector la IATC București – 1954-1963; Premiul I la Concursul internațional “Să cântăm pacea între popoare” – 1951 și Diploma de onoare la Concursul internațional al Festivalului Mondial al Tineretului de la București – 1953; muzică corală: “Cântecul prieteniei”, versuri de Ion Serebreanu – 1951; “Cântec pentru Republică”, versuri de A. E. Baconski – 1952; “Sub mândre flamuri tinerești”, versuri de Ștefan Iureș – 1953; “Ciocanul și suveica”, versuri de Nina Cassian – 1955), Adalbert Winkler (regizor muzical la Radioteleviziunea Română din 1954; muzică simfonică: “Uvertura 23 August” – 1953; muzică vocală: “Tudor Vladimirescu”, baladă, versuri populare – 1953; muzică corală: “Cântecul muncii”, versuri de E. Sziklai – 1956), Gheorghe Dumitrescu (Ansamblul Artistic al Armatei din București – 1947-1957; “Tudor Vladimirescu”, oratoriu pentru soliști, cor

mixt, cor bărbătesc și orchestră, versuri de Gh. Dumitrescu – 1950; Premiul I de compoziție “George Enescu” – 1946; Ordinul Muncii cl. II și Premiul de Stat – 1952; Premiul “Ciprian Porumbescu” al Academiei RPR – 1956), Norbert Petri (dirijor la Filarmonică din Brașov – 1945; profesor la Școala Populară de Artă din Brașov – 1950-1954; dirijor la Teatrul Muzical din Brașov din 1954; muzică vocal-simfonică: “Cântecul libertății”, op. 24, versuri de Ion Magnea – 1953), Filaret Barbu (consilier tehnic în Ministerul Artelor – 1947-1949; profesor la Liceul de Muzică Nr. 1 din București; Premiul de Stat – 1952; muzică vocal-simfonică: “Balada lui Bălcescu”, versuri de Traian Iancu – 1948; muzică corală: “Marșul tinerilor constructori”, versuri de Traian Iancu – 1953), Valentin Gheorghiu (solist concertist al Filarmonicii din București din 1950; Mențiunea I la Premiul de compoziție “George Enescu” – 1946; Premiul I la concursurile internaționale de la: Budapesta – 1949, Praga – 1950, București – 1953; Premiul de Stat cl. I – 1949), Virgil Gheorghiu (pianist în Orchestra Filarmonicii din București – 1948-1967; muzică de cameră: “Poeme de muncă și pace” – 1950; muzică vocal-simfonică: “Oratoriul Partidului” – 1956), Zaharia Popescu (director al Fondului Muzical al Uniunii Compozitorilor – 1949-1950; Mențiune la Concursul internațional al Festivalului Mondial al Tineretului de la Berlin – 1951), Vasile Timiș (dirijor de cor la Atelierele Grafice din București – 1945-1952; consilier muzical la Casa de discuri Electrecord din București – 1954-1957; Premiul III la Concursul internațional al Festivalului Mondial al Tineretului de la Moscova – 1955; muzică vocal-simfonică: “Horia”, versuri de Mălina Cajal – 1950; muzică corală: “Cântecul oțelărilor”, versuri de Gica Iuteș – 1950; “Slavă Partidului”, versuri de Păuna Răsvan – 1953), Octavian Lazăr Cosma (muzicolog; studiul “Date noi despre legăturile muzicale româno-ruse”, în “Studii muzicologice”, București, nr. 1/1956), Temistocle Popa (instrumentist în orchestra Teatrului Muzical de Estradă din București – 1949-1957; muzică ușoară: “Vânt din zare-albastră”, versuri de Eugen Mirea – 1954; “Nu-s stelele de vină”, versuri de Virgil Chiriac – 1955; “București, București”, versuri de Mircea Block – 1956), Vasile Dinicu (dirijor al Orchestrei de Estradă a Radioteleviziunii Române din 1951; Ordinul Muncii cl. III – 1956; muzică ușoară și pentru orchestră de estradă), Viorel Cosma (dirijor de cor și orchestră la diferite ansambluri artistice de amatori din București; șeful sectorului de muzică al Bibliotecii Academiei RPR – 1951-1952; asistent la catedra de istoria muzicii de la Conservatorul București – 1951-1952; profesor la Liceele de Muzică Nr. 1 și Nr. 2 din București – 1951-1963 și la Liceul Militar Muzical – 1954-1959; muzicolog; Ordinul Steaua RPR cl. V – 1955; monografia “Ciprian Porumbescu” – 1956)²⁸.

În muzica de teatru (inclusiv radiofonic) și film (inclusiv de televiziune și de animație) s-au remarcat: Gheorghe Dumitrescu (piesa “Ion Vodă cel Cumplit” – 1955, cu libret scris chiar de compozitor), Paul Urmuzescu (ilustrator și regizor muzical la Radiodifuziunea Română – 1947-1965; piesa lui Barbu Ștefănescu Delavrancea: “Apus de soare” – 1956; filmele: “Ilie în luna de miere” – 1950; “Ursulețul fricos” – 1954; “Năzdrăvanii” – 1956), Sabin Drăgoi (filmele “Mitrea Cocor” – 1952 și

²⁸ A se vedea *Compozitori și muzicologi români* cit.; V. Cosma, *Muzicieni români* cit.

“Ciocârlia” – 1954), Ion Dumitrescu (piesele: “Înșir-te mărgărite” și “Prometeu” de Victor Eftimiu – 1946; “Vinovați fără vină” de N. Ostrovski – 1947; filmele: “Pădurea îndrăgostiților” – 1947; “Pădurile din RPR” – 1949; “În sat la noi” – 1953; “Nepoții gornistului”, “Răsare soarele”, “Brigada lui Ionuț” și “Desfășurarea” – 1954; “Munții Retezat” – 1956), Theodor Rogalski (filmul “Viața învinge” – 1951), Filaret Barbu (operetele “Ana Lugojana” – 1950 și “Plutașul de pe Bistrița” – 1955), Pascal Bentoiu (piesa “Fântâna Blanduziei” de Vasile Alecsandri – 1955), Mihai Brediceanu (dirijor de orchestră – 1948-1959; Mențiunea II la Premiul de compoziție “George Enescu” – 1945; Ordinul Muncii cl. III – 1953; piesele: “Cetatea de foc” de Mihail Davidoglu – 1950; “Zori deasupra Moscovei” de Alexei Surov – 1952), Ion Vasilescu (piesa “Sânziana și Pepelea”, libret după Vasile Alecsandri – 1950; filmele: “Răsună valea” – 1949; “Domnul Mărăcine” – 1953; “Cu marinarii noștri” – 1954; “Nufărul roșu” – 1955; “Directorul nostru” – 1955), Paul Constantinescu (piesele: “O noapte furtunoasă” de Ion Luca Caragiale – 1950; “Matei Millo” de Mircea Ștefănescu – 1953; “Pană Lesnea Rusalim” de Victor Eftimiu – 1955; filmele: “Floarea reginei” – 1946; “România” – 1946; “Răsună valea” – 1949; “O scrisoare pierdută” – 1952; “Moara cu noroc” – 1956), Henry Mălineanu (piesele: “Gioconda la Savoy” – 1946; “Dragoste pe puncte” – 1947; “Doi băieți și două fete” – 1948, cu librete de Eugen Mirea și Nicușor Constantinescu, respectiv Eugen Mirea și Jack Fulga; filmele de animație “Marinică” și “Șurubul lui Marinică” – 1954), Alfred Mendelsohn (simfonia dramatică “Imnul iubirii”, după Ivan S. Turgheniev – 1948; baletul “Harap Alb”, după Ion Creangă, libret de Alexandru Jar – 1948; drama lirică “Meșterul Manole”, după legenda populară, libret de Alexandru Jar – 1949; piesa “Tânăra gardă”, de Aleksandr Fadeev – 1950), Mihail Andricu (baletul “Luceafărul”, libret de Alexandru Jar, după Mihai Eminescu – 1951), Marțian Negrea (filmele documentare “Prin Munții Apuseni”, op. 20 – 1952 și “Baia-Mare”, op. 22 – 1953), Radu Paladi (filmul “Fluierașul fermecat” – 1954), Constantin C. Nottara (baletul “Nuntă țărănească” – 1950, libret de același autor; opera “Ovidiu” – 1950, libret de Sigismund Zaleski, după Vasile Alecsandri), Elly Roman (operetele: “Barbara”, libret de Aurel Felea – 1946; “Rapsodia țiganilor”, legendă muzicală – 1948; “Prichindel și Mărunțica”, pentru copii – 1949; “Colomba” – 1956, cu libret de Mircea Ștefănescu), Laurențiu Profeta (baletul “Soția căpitanului”, libret de Oleg Danovski – 1946-1947), Hary Schwartzmann (piesa “Tevie Lăptarul”, după Șalom Alehem – 1950), Hilda Jerea (baletul “Haiducii”, libret de Gelu Matei și Hilda Jerea – 1956), Anatol Vieru (filmul “Gelozia, bat-o vina” – 1954), Aurel Giroveanu (feeria vocal-coregrafică “Carnaval la foc de tabără”, libret de Eugen Petrescu – 1952; opereta-basm “Găinușa de aur”, libret de Mioara Cremene și Mihai Stoian – 1952; revista “Un băiat iubește o fată”, de Nicuță Tănase, Silviu Georgescu, Mircea Pavelescu și Fred Firea – 1954; filmele: “București, oraș înflorit” – 1953; “Lacătul minune” – 1954; “Popescu 10 în cântol” – 1955), Gherase Dendrino (operetele “Lăsați-mă să cânt”, libret de Erastia Sever, Liliana Delescu și Viorel Cosma – 1953 și

“Poveste pe strune și pe clape”, libret de N. Stroe și Aurel Felea – 1955; filmele: “Afacerea Protar” – 1955 și “Pe răspunderea mea” – 1956)²⁹.

Simfoniile, operele, operetele, baletul, oratoriile, sonatinele, cvartetele, marșurile, corurile etc. abundă în teme sociale și socialiste. Noile creații “sunt luate în majoritate din viață, se referă la om, la lupta lui, la victorie”³⁰.

Era celebrată munca de reconstrucție, iar în cinstea aniversării centenarului revoluției pașoptiste avea loc organizarea unui concurs, pe lângă manifestările muzicale de uzanță.

În critica muzicală se fac observațiile următoare: că există o insuficientă adâncire a imperioaselor viziuni ideologice ale zilei și că realizarea artistică lasă de dorit.

În acest sens, în ce privește interpretarea artistică, D. Cuclin, M. Jora, D. Lipatti, Grigoraș Dinicu, chiar G. Enescu, sunt marginalizați și unii dintre ei chiar ostracizați pentru originalitate, geniu, profesionalism. Sunt preferați Egizio Massini, Constantin Silvestri, Alfred Alessandrescu, Theodor Rogalski, Iosif Conta, Ion Voicu.

Se ajunge la pretenția de a nu mai interpreta “fără realism”, de a nu-i mai “plasa fals în epoca lor” sau “sustrage vremurilor lor” pe marii compozitori și interpreți, de a renunța la tradiția stupidă de interpretare a preclasicilor Bach, Mozart, Chopin, Beethoven.

Anatol Vieru³¹ îi acuză pe muzicienii ce “se acordă la diapazonul burgheziei”, interpretând “cu o ușurință și o inconsistență detestabilă” pe marii compozitori amintiți, de bigotism, sterilitate, intelectualism, decadență, “denaturarea a tot ceea ce conțin progresist marii compozitori ai umanității”.

La “Flacăra”, de muzică se ocupau Alfred Mendelsohn, Harry Brauner și Edgar Elian.

Cel dintâi scria în ianuarie 1948 despre “cenaclul tinerilor” desfășurat la SCR, unde se dezbăteau toate compozițiile noi, că există două atitudini: una elitistă, aparținând unei “minorități prestigioase care vrea să așeze muzica pe un pedestal situat dincolo de orice realitate”, cealaltă realistă, susținând că muzica nu exprimă doar senzații, nu e doar “artă pură”, ci transmite idei și că interpretarea nu poate fi aleatorie în funcție de stările sufletești, ci ea reflectă și poziția muzicianului în fața problemelor vieții: acceptarea resemnată, evadarea din realitate, critică, oglindire obiectivă, întrezărirea unei soluții.

El susținea că este mult mai important conținutul decât forma, care ar fi, de fapt, “o încercare, mai mult sau mai puțin izbutită, de adaptare a conținutului la necesitățile tehnice”. În concluzie, tehnica, virtuozitatea sunt considerate de proletcultistul compozitor, dirijor și critic muzical doar mijloace, scopul real fiind exprimarea poziției ideologice, mărturisite sau nemărturisite prin conținut.

Avertizând că un creator aflat pe linia ideologică a partidului poate aluneca în “formalism gol”, iar un compozitor cu principii “retrograde” poate face

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ N. Moraru, *op. cit.*

³¹ Anatol Vieru, *Interpretarea, un element hotărâtor al creației muzicale*, “Flacăra”, 1948, 3, p. 10.

“artă valabilă”, A. Mendelsohn cerea clarificarea pozițiilor ideologice în materie de critică muzicală și – prin aceasta – eliminarea treptată din concepția creatorilor a acelor “rezerve mentale”, care “trag arta înapoi”. Metoda de gândire materialist-dialectică era prezentată ca soluție a compozitorilor aflați în confuzie ideologică datorită unei cunoașteri deseori falsificată a realității înconjurătoare, neacceptării acestor realități și; deseori, apartenenței la vechea clasă conducătoare³².

Prestigiul muzicii interpretative și de compoziție românești se menținea prin concertele și inițiativele profesionale din străinătate ale lui George Enescu (președintele SCR), Ionel Perlea³³, Dinu Lipatti³⁴, Sergiu Celibidache³⁵, Marcel Mihalovici³⁶, Stan Golestan³⁷, Constantin Brăiloiu³⁸, Dan Mizrahi³⁹ și Jean

³² Alfred Mendelsohn, *Cele două poziții ideologice în muzică. Cenaclul tinerilor la Societatea Compozitorilor Români*, “Flacăra”, 1948, 1, p. 7.

³³ Pe jumătate german și cumnat cu Mircea Eliade, reputatul dirijor și compozitor s-a văzut forțat să se exileze în 1945 și s-a aflat la pupitrul prestigioaselor Opera din Roma, Teatro alla Scala din Milano, Metropolitan Opera din New York, San Francisco Opera Company, NBC Symphony Orchestra, Connecticut Symphony Orchestra – unde a fost recomandat de celebrul Arturo Toscanini, care l-a considerat cel mai demn urmaș al său, dându-i propria baghetă – și altele, mai ales din SUA, unde a fost și profesor de artă dirijorală la Manhattan School of Music din New York între 1952 și 1959, respectiv din 1965 până la moartea sa în 1970. http://ro.wikipedia.org/wiki/Ionel_Perlea; <http://www.romanalibera.ro/cultura/aldine/ionel-perlea-dirijorul-profesor-159477.html>; <http://www.soundfountain.org/rem/remperlea.html>; <http://ionelperlea.wordpress.com/>, accesate 15 noiembrie 2010; C. Ionițoiu, *op. cit.*, Vol. 8: *Dicționar P-Q*, (prefață de Alex Ștefănescu; lucrare revizuită de Filip Lucian Iorga), București, 2006, p. 173.

³⁴ În 1943 marele pianist, al cărui naș de botez era George Enescu, se stabilea la Geneva, împreună cu cea care îi va deveni soție, Madeleine Cantacuzino, iar la 2 decembrie 1950 va muri acolo. http://en.wikipedia.org/wiki/Dinu_Lipatti; http://ro.wikipedia.org/wiki/Dinu_Lipatti, accesate la 15 noiembrie 2010.

³⁵ Dirijor de clasă internațională, profesor de artă dirijorală și compozitor extrem de original, a condus Filarmonica din Berlin între 1945 și 1952 și Filarmonica din München din 1979 până la moartea sa în 1996, precum și alte renumite orchestre simfonice din Germania, Franța, Italia, Danemarca, Suedia, America de Sud și a predat la prestigioase academii de muzică din Italia, Franța, SUA și Germania. http://de.wikipedia.org/wiki/Sergiu_Celibidache; http://ro.wikipedia.org/wiki/Sergiu_Celibidache; http://en.wikipedia.org/wiki/Sergiu_Celibidache, accesate 15 noiembrie 2010.

³⁶ Rezident la Paris din perioada interbelică și considerat fondator al Școlii muzicale din Paris, a rămas acolo și a compus operă și balet, muzică vocal-simfonică, de cameră: cvartete de coarde, sonate pentru vioară și pian, miniaturi și sonate pentru diverse instrumente, corală, simfonică, vocală și de film, fiind foarte apreciat și premiat în străinătate. http://en.wikipedia.org/wiki/Marcel_Mihalovici; <http://dictionary.sensagent.com/marcel+mihalovici/fr-fr/>; <http://433.ro/marcel-mihalovici/>; <http://www.hrc.utexas.edu/exhibitions/web/beckett/circle/>, accesate 15 noiembrie 2010.

³⁷ Compozitor și critic muzical stabilit la Paris, care s-a inspirat din folclorul românesc. <http://www.evenimentul.ro/articol/muzicianul-stan-golestan.html>; http://ro.wikipedia.org/wiki/Stan_Golestan, accesate 15 noiembrie 2010.

³⁸ Academician și membru fondator al SCR, va înființa în 1944 o arhivă internațională de folclor sub egida Muzeului de Etnografie din Geneva, va conduce în spațiul francofon, până la moartea

Moscopol⁴⁰, cu toții stabiliți înainte sau după 1945 în Occident⁴¹, și prin câteva producții marginalizate ale lui M. Jora⁴², Tiberiu Brediceanu (muzică simfonică, de cameră și vocală inspirată din teme folclorice)⁴³, Dimitrie Cuclin⁴⁴, cei mai

sa din 1958, Arhiva Internațională de Muzică Populară și va iniția tot acolo, din 1951, Colecția universală de muzică populară înregistrată, cuprinzând 40 de discuri de vinil înregistrate la gramofon. http://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Brăiloiu, accesat 15 noiembrie 2010.

³⁹ Arestat pentru activitate sionistă, după eliberarea din detenție i s-a permis să emigreze în Israel. C. Ionițoiu, *op. cit.*, Vol. 6: *Dicționar M* (lucrare revizuită de Mihaela Andreiovici), București, 2004, p. 325.

⁴⁰ Născut la Brăila, de origini grecești, pe numele său real Ioan Moscu, a emigrat în 1947 în Grecia, apoi a trecut prin Germania și Franța și a ajuns în SUA, unde a și decedat în 1980, după ce s-a stabilit la New York, unde a fost cântăreț la biserica ortodoxă "Sf. Dumitru"; acest solist și textier, comparat cu francezul Maurice Chevalier și italianul Tino Rossi, a rămas celebru atât pentru romanțele și tangourile sale cât și prin interpretările ironice, aluzive și sarcastice ale cântecelor sale originale cu mesaj extrem de critic la adresa nomenclaturii și colaboratorilor regimului comunist, printre care Petru Groza, Mihail Sadoveanu, "patriarhul roșu" Justinian Marina și mitropolitul ortodox al Moldovei, Sebastian Rusan, putând fi considerat un veritabil muzician anticomunist, poate chiar singurul. http://ro.wikipedia.org/wiki/Jean_Moscopol; <http://www.timpul.md/articol/personalitati-%28care-nu-trebuie%29-uitate-jean-moscopol-26125.html>; <http://discipulussimplex.wordpress.com/2009/06/11/jean-moscopol-si-patriarhul-roșu-contr-a-antifon-glasul-i/>; <http://moscopol.blogspot.com/>; <http://www.rezistenta.net/2009/03/jean-moscopol-cantaretul-disident.html>; http://www.miculparis.ro/orasul/personalitati/jean_moscopol_erou_de_film.html, accesate 15 noiembrie 2010; C. Vasile, *Creația muzicală* cit., p. 277.

⁴¹ ANIC, fond Uniunea Compozitorilor, ds. 378, f. 5-13; ds. 434, f. 137-138, 151-155.

⁴² Schimbat la 1 februarie 1948 din funcția de rector al Academiei de Muzică/Conservatorului și apoi comprimat definitiv la 14 februarie 1948, după ce la 21 ianuarie 1948 fusese suspendat de la catedra sa de profesor la Conservatorul de Stat al RPR "pentru atitudine antidemocratică", în fapt doar un gest promonarhic. ANIC, fond Președinția Consiliului de Miniștri. Serviciul Special de Informații, ds. 1/1947, f. 74. Conform unor mărturii din epocă, în seara zilei de 30 decembrie 1947, la Conservatorul din București, în loc să prezideze ședința publică dedicată proclamării RPR, a strigat doar "Trăiască Regele!" – a se vedea interviul nostru audio cu avocatul Constantin D. Vișinescu (pensionar) din 5 martie 2008, ce se poate consulta în Arhiva de Istorie Orafa a Fundației Academia Civică din București; după alte informații, la ședință ar fi cerut un gest de mulțumire față de Rege, care patronase Conservatorul, sau să se păstreze un moment de reculegere în onoarea Majestății Sale, Jora însuși negând că ar fi refuzat depunerea jurământului față de RPR, a se vedea P. Țugui, *op. cit.*, p. 373-374, 378.

⁴³ http://ro.wikipedia.org/wiki/Tiberiu_Brediceanu; <http://www.filarmonicapitesti.ro/muzicieni07brediceanu.php>; http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Tiberiu_Brediceanu; <http://www.scribube.com/timp-liber/muzica/Tiberiu-Brediceanu101151161.php>; <http://www.bestmusic.ro/tiberiu-brediceanu/biografie-tiberiu-brediceanu/>, accesate 15 noiembrie 2010.

⁴⁴ Arestat în 1950 pentru că a dat curs, împreună cu alte 16 persoane, invitației Bibliotecii Engleze de a asculta la magnetofon "Liturgia catolică" de J. S. Bach, a fost trimis doi ani la Canal; după eliberarea din lagărul de muncă în 1952, s-a dedicat construcției unui sistem simfonic uriaș, compus din 20 de simfonii, dintre care unele foarte lungi, rescriindu-l de mai multe ori total sau parțial. C. Ionițoiu, *op. cit.*, Vol.2: *Dicționar C* (lucrare revizuită de Mihaela Andreiovici și Florin Ștefănescu), București, 2002, p. 278; http://en.wikipedia.org/wiki/Dimitrie_Cuclin; [220](http://</p></div><div data-bbox=)

mulți dintre ei fiind practic excluși temporar (pentru câțiva ani) din lista membrilor breslei muzicale din țară⁴⁵.

Aceleași două tendințe opuse sunt observate de Nina Cassian și în balet⁴⁶.

Una “conservatoristă”, dulceagă, pentru uzul saloanelor, cealaltă progresistă, cu tematică tehnică, sănătoasă. Și între dansatori se fac deosebiri. Astfel, Trixy Checais, deși a evoluat o bună vreme sub semnul “artei decadente”, a rămas “cel mai de seamă dansator român” pentru că a înțeles progresul reprezentat de curentul realist și a acceptat să danseze și să realizeze coregrafia baletului “Ritmuri de uzină”. Tot astfel, deoarece lucra la baletul “Harap Alb” (de Alfred Mendelsohn – muzica și Al. Har – versurile), maestrul de dans Oleg Danovski era foarte mult lăudat. Mai erau pozitiv amintiți și alți balerini: Vera Boca, Sonia Millian, Sanda Danovski, Violet Taylor, Anaïda Broșteanu, Stere Popescu, Judith Amar (dans clasic).

Singura balerină criticată dur era Floria Capsali deoarece “neglijază interpretarea”, afișând un “tragism impropriu, grotesc chiar”, la interpretarea unei muzici de Bach, de exemplu. Tratată ca un “mit”, dansatoarea este caracterizată ca fiind lipsită de stil, practicând melancolia, poezia, convenționalismul de salon. I se recunosc doar merite minore: calități de profesor și abilități în mânăuirea ansamblului. Dansul său, executat împreună cu Mitiță Dumitrescu, intitulat *Claire de Lune*, i se pare criticului Nina Cassian “un capriciu fantezist”. Atât Oleg Danovski cât și Floria Capsali, adaptându-se din punct de vedere ideologic, vor deveni, la fel ca Trixy Checais, preferații regimului comunist în balet.

În schimb, Mihail Jora, fostul vicepreședinte al SCR a fost dur criticat de N. Moraru pentru baletul *Curtea Veche* din 1948, pe care îl compusese fără să țină seama de criteriile ideologice ale realismului socialist, dar mai ales pentru că nu a corespuns pe deplin așteptărilor comuniștilor din cauza unor concepții și atitudini “învechite” sau evazive față de comanda politică (a evitat să prezideze ședințele organizației la care se anunțau evenimente sau acțiuni politizate total, de pildă cele legate de alegerile Comitetului SCR și cele de la USASZ – 25 septembrie 1947, organizarea și bilanțul Congresului al II-lea al USASZ – 19 octombrie și 13 decembrie 1947 sau să elogieze detronarea Regelui Mihai și proclamarea RPR – 3 ianuarie 1948)⁴⁷. Vicepreședintele SCR de dinainte de februarie 1949 era foarte dur criticat chiar la al II-lea Congres pe țară al USASZ din 18 octombrie 1947 de către N. Moraru care “sublinia că ultima lui compoziție reflectă «așa-zisa neputință a omului» și «este o mânășă aruncată luptei clasei muncitoare»”⁴⁸, precum și ulterior de Matei Socor, în cuvântarea acestuia cu

ro.wikipedia.org/wiki/Dimitrie_Cuclin; dimitrie_cuclin.pdf, accesate 15 noiembrie 2010.

<http://www.bvau.ro/manifestari/2008/0205/>

⁴⁵ L. Manolache, *op. cit.*, p. 655.

⁴⁶ Maria Veniamin [pseudonimul inițial al Ninei Cassian, pe numele său real Rene Annie Ștefănescu], *Două tendințe în teatrul românesc*, “Flacăra”, 1948, 2, p. 10.

⁴⁷ ANIC, fond Uniunea Compozitorilor, ds. 337, f. 42v-43v, 49v-50v, 56v-57v, 59v-61r; V. Sandu-Dădiu et alii, *op. cit.*, p. 14-16; Octavian Lazăr Cosma, *Universul muzicii românești. Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România (1920-1995)*, București, 1995, p. 149, 177.

⁴⁸ Ș. Rădulescu-Zoner et alii, *op. cit.*, p. 232.

ocazia înființării Uniunii Compozitorilor. Activistul-compozitor cita din articolul "Scânteii" din martie 1949, "Mai multă principialitate în problemele artei și literaturii": "Mihail Jora și alții au compus o muzică cu stafii în conace bo[i]jerești sau oratorii mistice", adăugând că "elemente deschis reacționare" s-au aflat la conducerea SCR multă vreme după 23 august 1944⁴⁹. Într-o fișă a SSI din 22 mai 1948, M. Jora era descris ca având "o atitudine vădit ostilă regimului, atitudine pe care o afirmă în toate ocaziile și la toate ședințele la care ia parte"; se menționa că însuși directorul Filarmonicii, Constantin Silvestri, l-a sfătuit să își retragă din programul Ateneului baletul "Cărtea Veche" – catalogat drept "o poveste cu stafii" – și se adăuga că de atunci "se observă însă că atât Silvestri cât și Paul Constantinescu au luat o atitudine de necolaborare cu regimul, deși iau parte la ședințele Uniunii [n. n., USASZ] și ale Societății Compozitorilor", concluzionându-se următoarele: "Jora a fost expropriat, are mare influență ascunsă asupra tuturor elevilor lui; și asupra cercurilor reacționare artistice"⁵⁰. Dintr-o scrisoare interceptată de serviciile secrete române, datată 9 decembrie 1947, expediată de M. Jora compozitorului M. Constantinescu – care intenționa să rămână definitiv la Paris unde ajunsese cu puțin timp înainte, reiese într-adevăr că liderul compozitorilor din țară era nemulțumit total de situația din țară și de cea de la SCR, unde încasările și subvențiile erau foarte mici, drepturile de autor în pragul de a fi lichidate, iar breasla controlată "după legile sindicatelor" reprezentate de Mendelsohn, fiind conștient că opoziția sa, deși "dârză", este "inutilă" și că riscă arestarea prin "ieșirile" sale⁵¹.

Singurul iertat de comuniști era G. Enescu, președintele SCR, plecat din țară de la finele anului 1946 și stabilit la Paris (de unde, pe motiv de boală, nu a mai revenit în țară), dar rămas formal în bune relații cu regimul, dovadă că și-a menținut funcțiile de conducere la ARLUS și la SCR, iar în data de 12 august 1948 a fost desemnat membru titular onorific al Academiei RPR (anterior fusese ales în Academia Română ca membru de onoare în 1916 și membru titular în 1932), fiind la începutul regimului "democrat-popular" unicul muzician (compozitor, dirijor, violonist, pianist și pedagog) român ales / rămas academician⁵². Cu toate acestea, întreaga sa corespondență (trimisă din Franța) cu alți muzicieni din țară, mai ales cu M. Andricu, M. Jora și Romeo Drăghici – fostul său secretar și procurator, era permanent supravegheată și cenzurată⁵³.

Dimpotrivă, alți academicieni de profil din perioada "burghezo-moșierească", anume compozitorul și folcloristul Tiberiu Brediceanu (membru corespondent din 26

⁴⁹ ANIC, fond Uniunea Compozitorilor, ds. 456, f. 14v (broșura *Raport general la Conferința pe țară a compozitorilor din RPR. 21-22 Octombrie 1949*, București, Uniunea Compozitorilor din RPR, 1950, p. 25-26).

⁵⁰ *Ibidem*, fond Președinția Consiliului de Miniștri. Serviciul Special de Informații, ds. 1/1947, f. 66.

⁵¹ *Ibidem*, f. 67-72.

⁵² Dorina N. Rusu, *Istoria Academiei Române în date (1866-1996)*, [ediția a II-a], București, 1997, p. 185, 248, 324.

⁵³ ANIC, fond CC al PCR. Secția Propagandă și Agitație, ds. 33/1951, f. 1-36.

mai 1937) și etnomuzicologul și compozitorul Constantin Brăiloiu (membru corespondent din 30 mai 1946) au fost excluși din noua Academie “populară”⁵⁴.

Alături de “monstrul sacru” al genului, George Enescu, în recent înființata Academie a RPR au fost cooptați treptat și alți muzicieni: compozitorii Mihail Andricu (membru corespondent din 2 noiembrie 1948) și Matei Socor (membru corespondent din 23 martie 1952), compozitorul și folcloristul Sabin Drăgoi (membru corespondent din 2 iulie 1955), compozitorul și dirijorul Mihail Jora (membru titular din 2 iulie 1955, ales în locul lui George Enescu, care tocmai murise în acel an la Paris)⁵⁵.

În privința învățământului superior de specialitate, epurările au continuat, prin Decretul nr. 17 din 21 ianuarie 1949 fiind confirmați ca profesori ai Facultății de Muzică din cadrul Institutului de Artă, înființat în 1948, decanul Mihail Andricu și Alfred Mendelsohn (la Contrapunct), Paul Constantinescu și Marțian Negrea (la Armonie), George Breazul și Ioan Chirescu (la teorie și solfegiu)⁵⁶.

De campania comunistă de epurare și cenzură nu a scăpat nici muzica populară, numai în 1949 fiind interzise, “pentru că nu aveau un conținut ideologic adecvat”, nu mai puțin de 119 cântece a 28 de interpreți în total (Maria Tănase – 12 cântece, dintre care “Cine iubește și lasă”, “Când m-am dus la însurat”, “Se șterge mândra pe frunte”; Fănică Luca – 10; Maria Lătărețu – 5; Maria Zlătaru – 14; Ioana Radu – un cântec: “Am în vale patru boi”)⁵⁷. Chiar și sintagma “foaie verde” necesită din partea cerberilor ideologici comuniști o analiză specială din cauza unor presupuse conotații legionare⁵⁸.

Asociațiile folclorice existente dinainte de război au fost desființate și înlocuite cu diverse ansambluri muzicale populare controlate mult mai strict; doinele tradiționale au fost cenzurate încă din 1948, sub pretextul că incită la ură interetnică și au un conținut naționalist-șovin ori spiritual-creștin; horele au fost o vreme interzise în sate în acel an, în timp ce tarafurile lăutărești erau aduse în Capitală pentru alegerile deputaților Marii Adunări Naționale din 28 martie, iar Radioul difuza doar melodii populare ale căror versuri erau alterate de mesajele specifice luptei de clasă, ceea ce l-a determinat în 1951 pe însuși premierul Petru Groza să îi scrie lui Matei Socor (fără mare succes) pentru ca Radioul să renunțe la reticențe și să își revizuiască programele, difuzând muzică populară veritabilă, doine tradiționale, inclusiv operele marelui, dar marginalizatului folclorist Tiberiu Brediceanu – după modelul stației de radio Chișinău, și chiar muzică religioasă, înregistrări de la slujbe religioase cu coruri – după modelul radiourilor din Budapesta și Belgrad⁵⁹.

⁵⁴ D. N. Rusu, *op. cit.*, p. 478.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 322, 324, 328, 333, 341, 342.

⁵⁶ P. Țugu, *op. cit.*, p. 451.

⁵⁷ Ion I. Drăgoescu, 1949: *Cântecul popular sub cenzură*, “Adevărul literar și artistic”, VI, 372, 15 iunie 1997, p. 13 apud Marian Petcu, *Puterea și cultura. O istorie a cenzurii*, Iași, 1999, p. 169.

⁵⁸ *Raport final cit.*, p. 313.

⁵⁹ R. Vasile, *Creația muzicală cit.*, p. 264-268; Idem, *Petru Groza și degradarea folclorului românesc (1951)*, “Studii și materiale de istorie contemporană” 3 (2004), p. 195-202; ANIC, fond CC al PCR. Secția Propagandă și Agitație, ds. 3 (18)/1951, f. 1-6.

Autoritățile comuniste nu au interzis muzica religioasă, ci au îngrădit-o la mediul bisericesc, au cenzurat-o și au adaptat-o nevoilor lor propagandistice, inclusiv celor ateiste, eliminând, de pildă, aspectele mistice și teologice ale datinilor, chiar din cântecele de stea și din unele colinde și cântece tradiționale specifice marilor sărbători religioase, care au căpătat versiuni noi, realist-socialiste, cu variante de texte ce preaslăveau succesele regimului și idolii săi fondatori străini și/sau autohtoni⁶⁰.

Preocupările pentru studierea folclorului au fost, de asemenea, centralizate și controlate, Arhiva Fonogramică a Ministerului Instrucțiunii, Cultelor și Artelor înființată în 1927 sub coordonarea profesorului, muzicologului și criticului muzical George Breazul și Arhiva de Folklore a SCR întemeiată în 1928 sub conducerea etnomuzicologului și compozitorului Constantin Brăiloiu⁶¹ fiind reunite prin Decretul nr. 136 din 5/6 aprilie 1949 într-un unic Institut de Folclor aflat pentru scurt timp sub directoratul lui Harry Brauner, cel care deja în ianuarie 1950 va fi victima campaniei extinse de arestări legate de cazul prietenului său, Lucrețiu Pătrășcanu, fiind condamnat politic la 12 ani de muncă silnică și confiscarea averii în aprilie 1954⁶².

Totodată, la nivel guvernamental, cu aprobarea Biroului Politic al CC al PMR, s-a fondat în ianuarie 1953 Casa Centrală a Creației Populare, aflată în directă subordonare a Comitetului pentru Artă și bugetată din economiile ce urmau să se obțină prin reducerea cheltuielilor aparatului de stat, în scopurile orientării politice juste și strictei verificări a creației artistice populare, inclusiv sub latura ei muzicală⁶³.

La 21-22 octombrie 1949, regimul comunist reorganiza domeniul muzical prin Conferința pe țară a SCR, la finalul căreia lua ființă Uniunea Compozitorilor, Muzicologilor și Criticilor Muzicali din RPR, recunoscută curând după aceea prin decret ca persoană juridică de utilitate publică⁶⁴.

Președintele noului organism comunist din domeniul muzicii, M. Socor, combătea aproape concomitent orice abatere de la directivele PMR: "Pentru spiritul de partid în dezbaterile problemelor muzicii"⁶⁵. În acest demers era secondat de activiștii CC al PMR și de ziaristi⁶⁶.

⁶⁰ Sabina Pauta Pieslak, *Lenin in Swaddling Clothes: A critique of the Ideological Conflict between Socialist State Policy and Christian Music in Cold War Romania*, "Current Musicology", 78 (Fall 2004), p. 7-30 apud C. Vasile, *Creația muzicală* cit., p. 268-270; ANIC, fond CC al PCR. Secția Propagandă și Agitație, ds. 30/1948, f. 3-4.

⁶¹ Refugiat în Occident în 1944, la Geneva (unde va și deceda în 1958), se afla din 1948 la Paris ca profesor invitat la CNRS.

⁶² http://www.acad.ro/ief/ief_ist.htm, accesat 15.11.2010; http://ro.wikipedia.org/wiki/George_Breazul, accesat 15.11.2010; http://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Brailoiu, accesat 15 noiembrie 2010; C. Vasile, *Creația muzicală* cit., p. 270-271.

⁶³ C. Vasile, *Creația muzicală* cit., p. 270; ANIC, fond CC al PCR. Cancelarie, ds. 5/1953, f. 9 și 29.

⁶⁴ ANIC, fond Uniunea Compozitorilor, ds. 456, f. 19-21, 38-49, 152-161; ds. 442, f. 17 și 18; *Ibidem*, fond CC al PCR. Secția de Propagandă și Agitație, ds. 99/1949, f. 1.

⁶⁵ *Ibidem*, fond Uniunea Compozitorilor, ds. 456, f. 162-170.

⁶⁶ P. Țugui și V. Pop, *Pe marginea discuției asupra problemelor muzicii*, "Contemporanul", 221, 29 decembrie 1950 și 222, 5 ianuarie 1951.

De asemenea, în cadrul Uniunii erau formate patru comisii de triere sau birouri de creație (care vizau, separat, următoarele genuri de muzică: simfonică, corală, de cameră și ușoară), cu rolul de a îndruma, cenzura și controla ideologic și calitativ pe toți muzicienii, indiferent dacă erau sau nu membri ai Uniunii, inclusiv pe studenții breslei, și să avizeze orice nouă lucrare înainte de difuzarea ei sub orice formă; deseori, aceste comisii, deși nu aveau o componență foarte stabilă, cuprinzând inițial puțini membri de partid, respingeau relativ multe creații muzicale valoroase din teama de a nu fi apoi învinovățite de Secția de Propagandă și Agitație a Comitetului Central al PMR și de Direcția Muzicii din ministerul de profil că au încurajat formalismul și decadența, însă nu au scăpat de astfel de acuzații (formalism, obiectivism, confuzii, arbitrar, lipsă de discernământ în analize și lipsă de sfaturi și ajutor pentru compozitori), fiind aspru criticate și reorganizate în 1952⁶⁷.

Rămas la conducerea Uniunii Compozitorilor până în martie 1954, Matei Socor s-a dovedit un veritabil cerber ideologic, la fel ca și Hilda Jerea, mâna sa dreaptă, care ocupa funcția de secretar al Uniunii, dar și pe cea de președinte al Fondului Muzical, înființat cam în același timp cu scopul de a oferi stimulente și avantaje material-financiare tuturor membrilor breslei care dovedeau supunere față de regim. Cu ocazia Săptămânii Muzicii Românești din septembrie 1951, la care aveau loc din nou reprezentații ale creațiilor lui George Enescu, după ce respinsese propunerile de includere în program a operei "Privești moldovenești" și a șase lieduri, în raportul prezentat la deschiderea evenimentului artistic în Sala Ateneului (22 septembrie), în prezența oaspeților din străinătate și a publicului autohton, M. Socor l-a atacat dur pe M. Jora, acuzându-l vehement de "manifestări formaliste cu pronunțate elemente atonale" în compoziția "Burlescă pentru orchestră" și în lieduri, astfel că două dintre cele trei lieduri incluse în program ("Proză" și "Bucură-te floarea mărlui", pe versurile „decadente" ale lui George Bacovia, respectiv Lucian Blaga) nici nu au mai fost interpretate, provocând scandalizarea altor compozitori, nemulțumiți de metodele arbitrare ale conducerii Uniunii, care i-au solicitat lui Leonte Răutu o audiență urgentă pe acest subiect, rămasă fără efecte majore imediate⁶⁸.

Situația s-a repetat practic la ediția din 1952, când același M. Socor, fără să se consulte cu ceilalți membri ai Comitetului Uniunii Compozitorilor, a respins din nou "Privești moldovenești" a lui M. Jora, precum și lucrările lui Paul Constantinescu și Theodor Rogalski, "O noapte furtunoasă", respectiv "Trei dansuri", fără nicio audiență sau discuție, determinând creșterea nemulțumirilor grupului de compozitori contestatari ai liderului ultra-stalinist M. Socor, căruia i se reproșau și alte atitudini greșite și aprecieri arbitrare atât în activitățile legate de evaluarea și difuzarea creațiilor mai vechi sau mai noi, cât și în privința organizării, administrării și conducerii Uniunii Compozitorilor, Comitetului pentru Artă și

⁶⁷ C. Vasile, *Creația muzicală* cit., p. 281-283); O. L. Cosma, *op. cit.*, p. 192-201; V. Sandu-Dediu et alii, *op. cit.*, p. 17; ANIC, fond CC al PCR. Secția de Propagandă și Agitație, ds. 12/1952, f. 15.

⁶⁸ P. Tușui, *op. cit.*, p. 375-376.

Radioului, “metode de lucru prin care îndepărta de Uniune o seamă de compozitori valoroși”⁶⁹.

De altfel, după ce la finele anului 1951 reluate ideea elaborării unei rezoluții românești privind problemele muzicii, după modelul celei sovietice din februarie 1948, M. Socor reușise în februarie 1952 să își impună punctul de vedere radical prin adoptarea documentului partinic intitulat “Despre dezvoltarea muzicii în RPR”, în care erau dur criticați M. Jora și C. Silvestri, întâmpinând în comitetul de conducere al Uniunii doar mici și timide rezerve și observații critice din partea unor compozitori precum Ion Dumitrescu și Leon Klepper, care încercau să salveze măcar un dram în plus din tradiția autohtonă muzicală⁷⁰.

Ulterior, ca urmare a campaniei de “recuperare a moștenirii cultural-naționale pozitive”, propaganda PMR l-a ales ca model autohton al compozitorilor și muzicienilor din România pe clasicul Ciprian Porumbescu, căruia i s-a organizat cu mare fast sărbătorirea centenarului nașterii la 14 octombrie 1953. Din Comitetul Național Jubiliar făceau parte compozitorii Filaret Barbu, Constantin Bugeanu, Ioan Chirescu (director al Conservatorului de Muzică din București “Ciprian Porumbescu”), Paul Constantinescu, Sabin Drăgoi, Ion Dumitrescu, Alfred Mendelsohn, Marțian Negrea, Constantin Palade, Matei Socor (toți – laureați ai Premiului de Stat, iar unii: M. Socor, A. Mendelsohn și S. Drăgoi – maestri emeriți ai artei din RPR ori artiști emeriți ai RPR) și, în mod surprinzător, Mihail Jora. Se adăugau muzicologii George Breazu și Ion Vicoveanu, dirijorii Egizio Massini (prim-dirijor al Operei de Stat din București) și George Georgescu (maestru emerit al artei din RPR și laureat al Premiului de Stat în 1949, dirijor al Orchestrei Filarmonice din București din 1953), soliști ai Operelor de Stat din București și Cluj și Comitetului de Radio: Mircea Buciu, Petre Ștefănescu Goangă, Ioana Nicola, George Niculescu Basu, Ana Roja Vasiliu, Gaby Grubea (cu toții fiind artiști ai poporului sau artiști emeriți ai RPR), precum și alți intelectuali (profesori, artiști plastici, scriitori, actori, medici), printre care Ion Macovei, directorul Ansamblului de cântece din Suceava, denumit de atunci “Ciprian Porumbescu”, dar și, bineînțeles, activiști și nomenclaturişti de diferite ranguri⁷¹.

Pretinsele argumente ale acestei opțiuni cultural-ideologice le găsim chiar în frazele de început ale Hotărârii CC al PMR nr. 734/10 octombrie 1953: “În creațiile muzicale ale lui Ciprian Porumbescu se oglindește cu forță realitatea vieții sociale de la sfârșitul secolului al XIX-lea din țara noastră. Opera sa este pătrunsă de dragoste față de popor. Viața și activitatea sa creatoare este un protest puternic față de regimul de exploatare și silnicie al moșierimii și burgheziei din România.”⁷²

De asemenea, în același an, o atenție similară a fost acordată lui Gavriil Musicescu (pentru sovietici, care îl considerau ucrainean, era doar un pseudonim al lui Gavriil Vakulovich Muzychenko, născut la Ismail în 1847 și decedat la Iași în 1903), festivități similare organizându-se cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la

⁶⁹ ANIC, fond CC al PCR. Secția de Propagandă și Agitație, ds. 42/1953, f. 1-3.

⁷⁰ C. Vasile, *Creația muzicală* cit., p. 284; O. L. Cosma, *op. cit.*, p. 226.

⁷¹ *Ibidem*, ds. 78/1953, f. 3-7.

⁷² *Ibidem*, f. 3.

moartea lui, în comitetul național jubiliar de comemorare fiind cooptat și D. Cuclin, persecutat și marginalizat complet până atunci⁷³.

Regimul comunist se afla de puțină vreme într-o campanie de recuperare și atragere de partea sa a compozitorilor valoroși pe care inițial îi persecutasese, în favoarea unora dintre ei înregistrându-se intervenții din partea unor foști colegi (Mihail G. Andricu, Sabin Drăgoi, Hilda Jerea, Constantin Silvestri, Theodor Rogalski, Ion Dumitrescu, Paul Constantinescu, Leon Klepper, Ion Șerfezi ș. a.) și a câtorva activiști de rangul II la șefii secțiilor de profil (Literatură și Artă; Știință și Cultură; Propagandă și Agitație) ale CC al PMR și la ministrul Culturii, iar prin aceștia (Pavel Țugui, Leonte Răutu, Constanța Crăciun) chiar la Petru Groza și Gheorghe Gheorghiu-Dej⁷⁴.

Astfel, M. Jora fusese iertat și ajutat “să se reabiliteze” profesional prin: reintegrarea sa în Uniunea Compozitorilor – octombrie 1952; eliberarea din lagărul Ghencea la finele anului 1952, după aproape un an de la arestare, a soției sale, Elena, sora lui Grigore Gafencu, refugiat la Paris și considerat trădător de către regimul comunist; comenzi din partea Ansamblului de cântece și dansuri al Consiliului Central al Sindicatelor pentru compunerea unor partituri (suita de balet “Când strugurii se coc”) – 1953; includerea în Comitetul Național Jubiliar de organizare a centenarului nașterii lui Ciprian Porumbescu – 1953; tipărirea lucrării “Privești moldovenești” – 1954 (1959 pentru publicarea știmelor); reintroducerea operelor sale în repertoriile filarmonicilor românești, inclusiv a unora criticate anterior vehement de pe poziții ideologice de către Matei Socor (care includea și el fragmente din suita de balet mai sus amintită în concertul său de la Ateneu din aprilie 1954), cum ar fi “Burlescă pentru orchestră” – 1954; acordarea Premiului de Stat cl. I (în valoare de 30.000 lei; neimpozabil) pe anul 1953 pentru muzica de balet “Când strugurii se coc” – 1954; reîncadrarea la Catedra de Teorie și Compoziție de la Conservatorul de Stat din București – 1954; alegerea ca membru titular al Academiei RPR – 1955; conferirea titlului de “Maestru Emerit al Artei” și înmânarea medaliei corespunzătoare – 1955; rezolvarea unor probleme locative în apartamentul personal de 4 camere – 1957; decorarea cu Steaua RPR cl. III – 1959; aprobarea pensiei de urmaș pentru soția supraviețuitoare – 1971⁷⁵.

În mod asemănător, însă la dimensiuni mai reduse, s-a procedat și cu Dimitrie Cuclin. Acestuia i s-au oferit, inițial, ajutoare financiare pentru medicamente și încălzirea locuinței în iarna anului 1953, a fost introdus în Comitetul Național Jubiliar care organiza festivitățile pentru comemorarea a 50 de ani de la moartea lui Gavriil Musicescu și a fost sprijinit să obțină o locuință mult mai bună în toamna aceluiași an, apoi i s-a cerut să propună lucrări pentru ca filarmonicile și Fondul Muzical să le achiziționeze, primind chiar comenzi în acest sens, inclusiv de la Secția Muzicală a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă – 1954, a primit pensie de onoare, ca și

⁷³ P. Țugui, *op. cit.*, p. 429-430; <http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Musicescu%2c+Gavriil>, accesat 15 mai 2009.

⁷⁴ P. Țugui, *op. cit.*, p. 376, 417, 421, 443; ANIC, fond CC al PCR. Secția Propagandă și Agitație, ds. 42/1953, f. 3.

⁷⁵ P. Țugui, *op. cit.*, p. 376-387, 404-405, 409.

M. Jora (2.000 de lei) – 1954, lucrarea “Trio pentru pian, vioară și violoncel” i-a fost tipărită și difuzată în librării – 1955, a fost decorat cu Ordinul Muncii cl. I pentru merite deosebite în domeniul creației muzicale și sărbătorit la împlinirea vârstei de 70 de ani, fiind omagiat la Uniunea Compozitorilor – 1955 (la fel au fost sărbătoriți: George Enescu – înaintea lui și Mihail Jora, Tiberiu Brediceanu și Sabin Drăgoi – ulterior), i s-a acordat Premiul de Stat cl. I pe anul 1955 pentru compoziție (“Simfonia XIV”) – 1957, iar lucrările sale de sertar (12 simfonii compuse în perioada 1944-1954, 16 titluri de muzică vocală și peste 15 piese de muzică de cameră) au început să fie difuzate, fiind interpretate începând din 1957 de orchestrele filarmonicilor din Arad, Timișoara și București sau de cea a Radioteleviziunii, câteva fiind chiar tipărite (șase titluri de muzică instrumentală achiziționate de Uniunea Compozitorilor și de Radioteleviziune – 1955-1956, “Simfonia IX” – 1957 și “Simfonia XIV” – 1969) sau imprimate pe disc (“Simfonia XI” – 1958 și “Simfonia XVI” – 1963)⁷⁶.

Motivele pentru care M. Jora și D. Cuclin nu au rămas impasibili în fața avansurilor comuniștilor sunt transparente: situația lor materială, familială și profesională era dezastruoasă; în plus, ei nu fuseseră niciodată niște adversari cu adevărat determinați ai ideologiei comuniste (deși “muzicianul-filosof” D. Cuclin cochetase puțin cu extrema dreaptă legionară), ba chiar M. Jora era invalid din primul război mondial cu gradul de căpitan, prieten cu G. Enescu, care îl protejase și alături de care semnase în 1943, împreună cu Em. Ciomac, un memoriu către mareșalul Ion Antonescu pentru eliberarea din lagăr a comunistului Matei Socor, cel care îi va desfășura operele câțiva ani mai târziu, autoritățile comuniste mizând (și) pe puterea sa de convingere și influența pe care o avea față de G. Enescu pentru a-l determina pe acesta din urmă să revină, măcar în vizită, în țară⁷⁷.

În același timp, din noiembrie 1953 până în martie 1954, I. Chișinevschi și L. Răutu, nemulțumiți de “totala dezorganizare” și deficiențele grave semnalate constant, mai ales de neregulile financiare constatate în gestiunea drepturilor de autor și în administrarea magazinului “Muzica” înființat în 1952, decideau câteva schimbări în conducerea Uniunii Compozitorilor. Matei Socor era înlocuit cu Ioan Chirescu în funcția de președinte, fostul secretar Constantin Bugeanu era trimis ca redactor șef al revistei “Muzica” (revistă ce reapărea din 1950), celălalt secretar, Constantin Palade, fiind menținut, dar, pe lângă el, fiind cooptați în aceeași funcție alți doi compozitori: Ion Dumitrescu și Alfred Mendelsohn (membru de partid), iar în locul “necorespunzătorilor” Emanoil Ionescu și Mihai Andreesi au fost aduși ca membri ai Comitetului Uniunii Paul Constantinescu și Gheorghe Dumitrescu; Sabin Drăgoi (membru de partid) și Mihail Andricu erau tot vicepreședinți, iar M. Socor (vechi membru de partid) și C. Bugeanu deveneau simpli membri ai Biroului Comitetului, alături de Marțian Negrea, Nicolae Buicliu, Filaret Barbu și Nicolae Chirculescu⁷⁸.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 427-441.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 377. 387-388.

⁷⁸ ANIC, fond CC al PCR. Secția Propagandă și Agitație, ds. 42/1953, f. 45-47; <http://www.ucmr.org.ro/>. accesat 16 aprilie 2009.

Dar, la Congresul Compozitorilor și Muzicologilor din RPR desfășurat între 31 mai și 2 iunie 1953, tot directivele ideologice rămăseseră predominante, fiind citate "documentele istorice ale Congresului al XIX-lea al PCUS" și tezele din raportul lui Malenkov cu privire la problemele artei și literaturii.

Totodată, pentru a-i atrage mai mult pe muzicieni, prin Ordinul ministrului Culturii nr. 10 din 9 ianuarie 1954, se înființa Consiliul Artistic al Muzicii, care urma să aprobe achiziționarea de către minister a lucrărilor muzicale, organizarea tumeelor în străinătate și a vizitelor delegațiilor de muzicieni străini în RPR, repertoriile tuturor formațiilor artistice muzicale, ajutoarele bănești oferite unor muzicieni de către minister, repartițiile trimestriale ale drepturilor de autor, cu alte cuvinte împărțea diverse favoruri și răsplăți artiștilor care manifestau fidelitate față de regim⁷⁹.

Tot în anul 1954, cu sprijinul unor înalți activiști din domeniul culturii, Cella Delavrancea era promovată din postul de profesoară la Liceul de Muzică Nr. 1 din București în cel de profesor de pian la Conservatorul bucureștean⁸⁰.

În locul unei legi a drepturilor de autor, în 1956 a fost emis Decretul nr. 321, prin care a fost stabilit cadrul general de funcționare a societăților de gestiune colectivă, în perioada comunistă administrarea drepturilor de folosință ale autorilor (și, parțial, colectarea lor) fiind realizată în mod autonom de către Uniunea Compozitorilor (și Muzicologilor)⁸¹.

Prin Legea învățământului de cultură generală din același an, muzica a fost introdusă ca materie de studiu la școala primară, gimanziiu și liceu, în 1957 a fost înființată Editura Muzicală, anterior funcționând doar o secție muzicală în cadrul Editurii de Stat pentru Literatură și Artă, și s-a terminat consolidarea și renovarea Palatului Cantacuzino din Calea Victoriei nr. 141, donat de maestrul G. Enescu și de soția sa Ministerului Artelor în 1947, care devenise noul sediu al Uniunii Compozitorilor în 1955 (tot aici deschizându-se Muzeul "George Enescu"), după ce fusese din 1949 până atunci sediul Institutului de Studii Româno-Sovietice⁸².

Treptat, s-a redus gradul de intoleranță și proletcultism în rândul muzicologilor și compozitorilor mai mult sau mai puțin tineri (Andrei Tudor, O. Varga, George Breazul, Zeno Vancea – secretar al Comitetului Uniunii la mijlocul anilor '50, Tudor Ciortea, Vasile Tomescu, Viorel Cosma, George Bălan), care au început să afirme tot mai insistent importanța folclorului, a tradițiilor muzicale autohtone și a ideii naționale în muzică, fără să se abată însă de la linia diriguitoare a Partidului⁸³.

Desigur că autoritățile comuniste au folosit în propriul interes conflictele, invidiile, frustrările și orgoliile manifestate între artiști (o meteahnă tipică tuturor

⁷⁹ P. Țugui, *op. cit.*, p. 455-456.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 384-385.

⁸¹ <http://www.ucmr-ada.ro/despre.php?page=3>, accesat 16 aprilie 2009; <http://www.ucmr.org.ro/>, accesat 16 aprilie 2009.

⁸² P. Țugui, *op. cit.*, p. 395, 398-399; <http://www.ucmr.org.ro/>, accesat 16.04.2009.

⁸³ P. Țugui, *op. cit.*, p. 436.

categoriilor de intelectuali), controlându-i și manipulându-i mai facil pe toți după cum intenționau⁸⁴.

Relativa diminuare a presiunii ideologice și recuperarea unor compozitori marginalizați nu a însemnat, desigur, încetarea tuturor persecuțiilor, abandonarea supravegherii și a controlului domeniului de către regim și liberalizarea veritabilă a vieții muzicale românești. După revoluția maghiară din toamna anului 1956 s-a revenit în forță la metodele staliniste de represiune asupra intelectualilor, cazul Andricu fiind cel mai cunoscut din rândul muzicienilor.

Mihail G. Andricu, vicepreședinte al Uniunii Compozitorilor, a fost suspectat de trădare și spionaj în favoarea Vestului (a Franței, în special), fiind urmărit de Securitate între anii 1954 și 1963⁸⁵. El avusese o moșie în comuna Sărulești, jud. Ilfov (de la soție, care o trecuse pe numele lui), iar în urma intervențiilor lui Mihail Sadoveanu și Petru Groza i s-a permis și după reforma agrară din 1945, ba chiar și ulterior Decretului-Lege nr. 83 din 2 martie 1949 de confiscare a proprietăților moșierești, să posede în folosință, drept "Casă de Creație", un conac (cu acareturile adiacente) și o suprafață de teren (cu parc și lac)⁸⁶.

Nemulțumit de faptul că nu i s-a eliberat pașaportul și astfel nu a putut face parte din delegația muzicienilor din RPR care au vizitat Franța și Belgia în 1956, a început să se delimiteze ușor de regim. Ca urmare a exprimării unor critici la adresa calității muzicii ușoare sovietice și a influenței negative a URSS asupra nivelului de trai din RPR, a relațiilor sale cu mai mulți diplomați din statele capitaliste față de care a evitat să laude realizările socialiste din țară, dovedind "lipsă de patriotism", precum și pentru că a contestat competențele și calitățile unor membri din conducerea Uniunii Compozitorilor, imputându-i-se și o comportare imorală în familie (deși soția sa, Zoe Magdalena, sora lui Constantin Brăiloiu, murise la 3 iulie 1954 în urma unei boli incurabile), M. Andricu a fost suspendat temporar din Uniunea Compozitorilor și din Academie, i s-au retras titlurile, premiile și distincțiile, au început problemele financiare și locative (i s-a mărit subit chiria apartamentului și i s-a cerut plata retroactivă a unui impozit imens, de care anterior fusese scutit, pentru proprietatea de la Sărulești, zestre a soției, care urma să îi fie acum confiscată, dar pe care el dorea să o lase prin donație Uniunii Compozitorilor). El a fost demascat la 7 aprilie 1959 într-o ședință publică, desfășurată în sala Rapsodia a Consiliului Central al Sindicatelor de pe Strada Lipșcani nr. 53, în care au luat cuvântul spre a-l condamna: poetul Dumitru Corbea, regizorul Sică Alexandrescu, compozitorul Alfred Mendelsohn, artiștii Radu Beligan și Dimitrie Dinicu, muzicologul Viorel Cosma, artistul liric Ion Dacian și doi muncitori; ulterior, presa centrală a publicat articole în care compozitorul era înfierat: "O jalnică epavă a trecutului în judecata opiniei publice", în "Contemporanul" din 1 mai 1959 și "Demascarea unui odios calomniator", în "România liberă" din 6 mai 1959⁸⁷.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 440-441, 460-462.

⁸⁵ Stelian Tănase, *Demascări*, "Sfera politicii" 18 (iulie 2010), 7 (149), p. 86-88.

⁸⁶ P. Țugui, *op. cit.*, p. 452-454, 464.

⁸⁷ S. Tănase, *op. cit.*, p. 86-88; P. Țugui, *op. cit.*, p. 456-459, 469-478.

Tot atunci, Securitatea, condusă de gen.-lt. Gheorghe Pintilie, a propus chiar și arestarea lui M. Andricu și trimiterea în judecată, însă conducerea supremă a PMR nu a aprobat această măsură extremă față de un vechi “tovarăș de drum”; în septembrie 1961, compozitorul a fost din nou în pericol să fie reținut 48 de ore și anchetat pentru omisiunea denunțării trecerii frauduloase a frontierei în cazul Elenei Berindei, “fostă informatoare și concubina celui în cauză”, fiind salvat doar de circumstanțele desfășurării concomitente a Festivalului “George Enescu” la București⁸⁸.

Deși a îndeplinit imediat cerința lui Gh. Gheorghiu-Dej de a-și face exemplar autocritica (publicată abia după ce a fost rescrisă conform tuturor dorințelor culturnicilor zilei, în “Contemporanul” nr. 19 din 6 mai 1960) pentru a putea fi reabilitat, M. Andricu a fost umilit în continuare, sănătatea lui șubrezindu-se rapid. Speranțele sale de reintegrare în viața muzicală au fost doar în parte împlinite deoarece nu i s-a mai admis reîncadrarea ca profesor la Conservator, ci a fost pensionat în 1961, lucrările sale revenind timid în repertoriile filarmonicilor în stagiunile consecutive aceluși an, iar comenzile fiind destul de rare și după aceea. Abia în 1969, când a fost decorat cu Ordinul Meritul Cultural cl. I, reabilitarea sa a fost completă⁸⁹.

Un alt caz, total diferit ca deznodământ, a fost cel al lui Constantin Silvestri, dirijor, compozitor și pianist, care fusese unul dintre privilegiatii regimului, ocupând poziții importante precum: dirijor principal al Orchestrei Filarmonice din București (1945-1953), fondator al Corului Filarmonicii (1950), profesor fondator al Departamentului Dirijare de la Conservatorul din București (1948-1958), director artistic al Operei din București (1953-1957), dirijor principal al Orchestrei Simfonice a Radiodifuziunii Române (1953-1958). Cu toate acestea, C. Silvestri nu a ezitat să emigreze în 1959 în Occident, rămânând peste hotare cu ocazia unui tumeu în străinătate și apoi afirmându-se profesional la Paris, Londra, Viena, în Australia și SUA (inclusiv prin înregistrări); desigur, după această cutezanță sfidătoare la adresa regimului comunist i s-au negat meritele și realizările, iar prin Decretul Consiliului de Stat nr. 131/1960 i s-au retras toate distincțiile, devenind *nomina odiosa* în România⁹⁰. Locul său de prim-dirijor al Orchestrei Simfonice Naționale Radio a fost luat de Iosif Conta.

O modalitate frecventă de răsplătire a intelectualilor fideli regimului comunist și, totodată, de prevenire a unor deraiări antipartinice ale lor, folosită cu succes și în cazul muzicienilor, era atribuirea unor premii, distincții, titluri care alimentau orgoliul artiștilor, dar îi și aserveau mai ușor față de imperativele ideologice. Mihail Andricu, de exemplu, a primit Premiul Național pentru Muzică – 1947, a fost decorat cu Ordinul Muncii cl. II – 1948, i s-a conferit Premiul de compoziție al Academiei RPR – 1949, a fost proclamat “Maestru Emerit al Artei” – 1951 (alături de Matei Socor, Constantin Silvestri și Alfred Mendelsohn. în vreme ce Sabin Drăgoi, Valentin Gheorghiu, Ion Voicu și Radu Aldulescu deveneau doar “artiști emerți”), iar în 1956 a fost răsplătit cu Premiul de Stat cl. I pentru compoziție pe anul 1954⁹¹.

⁸⁸ S. Tănase, *op. cit.*, p. 88.

⁸⁹ P. Țugui, *op. cit.*, p. 479-486; V. Cosma, *Muzicienii români* cit., p. 42.

⁹⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Constantin_Silvestri, accesat 15 mai 2009.

⁹¹ P. Țugui, *op. cit.*, p. 454-455, 462.

Premiile de Stat pe anul 1955 au fost acordate în 1957 astfel: la compoziție, lui Dimitrie Cuclin – cl. I (pentru “Simfonia XIV”), respectiv lui Tudor Ciortea (“Cvartet de coarde nr. 2 în la major”), Sigismund Toduță (“Simfonia I-a”) și Max Eisikovitz (opera-basm în 3 acte “Povestea țapului”) – cl. a II-a; la muzicologie, profesorului George Breazul – cl. I (pentru lucrările publicate în 1955); la interpretare, lui George Georgescu (pentru prezentarea primei audiții a oratorului “Tudor Vladimirescu”) și Constantin Silvestri (pentru 9 prime audiții de muzică românească în 1955 și activitatea dirijorală de la Orchestra Radio-TV) – cl. I⁹².

În privința turneelor în străinătate, la început erau organizate doar în URSS (de pildă, compozitorul Sabin Drăgoi, artiștii lirici Zenaida Pally și Nicolae Herlea, formația de dansuri populare a UTM și Orchestra Populară “Barbu Lăutaru” în 1951) și în “țările de democrație populară”. Abia la finele deceniului șase au fost luate în considerare și destinațiile occidentale (primele au avut loc la Paris și Viena, în 1957 și 1958, unde frații Valentin și Ștefan Gheorghiu au susținut recitaluri și concerte camerale, apoi în 1958 în Anglia și Italia, tot atunci pianistul Mândru Katz fiind în turneu în Franța, Anglia și Islanda, iar violonistul și dirijorul Ion Voicu în Anglia) sau Iugoslavia (George Georgescu și Ion Voicu în 1957), deși mai mulți membri importanți ai breslei ceruseră cu mult timp înainte reluarea legăturilor muzicale cu Vestul (acad. M. Andricu, în fiecare an, comanda discuri și partituri din Franța și Italia, plătite în valută din bugetele Uniunii Compozitorilor, Academiei RPR sau Ministerului Culturii prin special înființata întreprindere “Cartimex”)⁹³.

Totodată, în septembrie 1958 viața muzicală din RPR se deschidea spre exterior grație participării unor valoroși muzicieni străini la prima ediție a Festivalului Internațional “George Enescu”, după ce în vara aceluiași an la Ateneul Român concertase Orchestra Filarmonicii din Philadelphia (SUA)⁹⁴.

Compozitorii mai tineri s-au făcut cunoscuți astfel în muzica internațională, printre cei mai apreciați numărându-se Bentoiu, Niculescu, Vieru, Stroe, Olah, Rațiu, Winkler, Istrate, Popovici, iar cei consacrați și liderii breslei, membrii Comitetului Uniunii (I. Dumitrescu, S. Drăgoi, M. Jora, M. Andricu etc.), invocă tot mai des existența unei “școli naționale (românești) de muzică”⁹⁵.

Dovezile de integrare și supunere ale muzicienilor din toate genurile și generațiile față de sistemul totalitar se înmulțesc și se generalizează la finele deceniului 6, recompensele fiind pe măsura colaborării: Ioan Chirescu (Artist al Poporului, Diploma de onoare a Consiliului Mondial al Păcii și Ordinul Steaua RPR cl. IV – 1959; muzică corală: “Dobrogea de aur”, versuri de Radu Boureanu – 1958; “Republică, măreată vatră”, versuri de Eugen Jejeleanu – 1959; “Spre slava ta, partid biruitor”, versuri de Eugen Frunză – 1960), Matei Socor (Ordinul 23 August cl. III – 1959; muzică corală: “Să fii Partidului oștean”, versuri de Mihai Beniuc – 1958;

⁹² *Ibidem*, p. 438-439.

⁹³ *Ibidem*, p. 418, 441, 456-457, 469; http://en.wikipedia.org/wiki/George_Georgescu, accesat 15 mai 2009; http://en.wikipedia.org/wiki/Ion_Voicu, accesat 15 mai 2009.

⁹⁴ P. Țugui, *op. cit.*, p. 466-467.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 460, 461, 469.

“Îți mulțumim, Partid iubit”, versuri de Constantin Teodori – 1959), Ion Dumitrescu (muzică corală: “Cântec de excursie”, versuri de Teodor Bratu – 1958; Premiul “George Enescu” al Academiei RPR – 1957; Ordinul Steaua RPR cl. IV – 1959), Ion Vasilescu (Maestru Emerit al Artei – 1957; muzică de film: “Băieții noștri” – 1959), Dumitru D. Botez (Ordinul Muncii cl. II – 1957; muzică corală: “Odă eroilor muncii socialiste”, versuri de Maria Banuș – 1957), Hilda Jerea (Ordinul 23 August cl. V – 1959; muzică corală: “Țara holdelor bogate”, versuri de Cicerone Theodorescu – 1957; “Legământ de pace”, versuri de Cicerone Theodorescu – 1959; “Cântec vesel de brigadier”, versuri de Florența Albu – 1959), Alfred Mendelsohn (muzică vocal-simfonică: 1907, versuri de Tudor Arghezi – 1957; “Glasul lui Lenin”, versuri de Maria Banuș – 1957; “Pentru Marele Octombrie”, versuri de Vl. Maiakovski – 1960; muzică simfonică: “Va înflori acel Arminden.” – 1959; muzică corală: “Așa te știu, partidul meu”, versuri de Ion Socol – 1957; “Tineret, mândria țării”, versuri de Ion Brad – 1959; muzică de film: “Darclée” – 1960), Stelian Dinu (Ordinul Muncii cl. II – 1957; muzică corală: “Tinerețe” – 1957; “Patrie-Partid”, versuri de Vlaicu Bârna – 1959), Mihail Andricu (muzică vocal-simfonică: “Prind visurile aripi”, op. 86, versuri de Maria Banuș – 1959), Constantin Palade (dirijor de cor la Opera din București – 1958-1959; muzică vocal-simfonică: “Suită ostășească”, versuri de Nicolae Nasta – 1959; “Lupta dreaptă ne-a-nfrățit”, versuri de Nicolae Nasta – 1960; muzică corală: “Cântecul patriei mele”, versuri de Eugen Frunză – 1957; “Cântec pionieresc pentru excursii”, versuri de Florin Iordăchescu – 1959; “Mai bogat să creștem lanul”, versuri de Constantin Salcia – 1959; “Ostaș iubit al patriei mele”, versuri de Sorin Florescu – 1959; “Partidul e-n frunte tot mereu”, versuri de Constantin Salcia – 1960), Anatol Vieru (Ordinul Muncii cl. III – 1959; preparator la catedra de orchestrație de la Conservatorul București; muzică vocal-simfonică: “Miorița”, versuri populare – 1957; “Cantata anilor lumină”, versuri de Nina Cassian – 1960; muzică corală: “Țară scumpă, să trăiești”, versuri de Veronica Porumbacu – 1959; muzică de film: “Mingea” – 1958; “Pe drumurile României” – 1959; “Când primăvara e fierbinte” – 1960), Laurențiu Profeta (Ordinul Muncii cl. III – 1959; Mențione la Concursul internațional al Festivalului Mondial al Tineretului de la Viena – 1959; muzică vocal-simfonică: “Cântece de tabără”, versuri de Constantin Cîrjan, Ion Zăgan și Constantin Teodori – 1957; “Cantata patriei”, versuri de Eugen Frunză – 1959; muzică corală: “Pacea popoarelor”, “Pe ogorul înfrățit”, “Marea zi de August”, “Cântec despre patria iubită”, “Odă țării mele”, “Cântec pentru marea lege a patriei”, “Patriei libere” – 1959), Marțian Negrea (Maestru Emerit al Artei – 1958; muzică simfonică: “Sărbătoarea muncii”, op. 25 – 1958; muzică vocal-simfonică: “Oratoriul patriei” – 1959). Gheorghe Dumitrescu (Maestru Emerit al Artei – 1957; Ordinul Steaua RPR cl. IV – 1958; muzică de teatru: “Decebal” – 1957 și “Răscoala”, după Liviu Rebreanu – 1959, cu librete scrise chiar de compozitor; muzică de film: “Aproape de soare” – 1960), Mauriciu Vescan (directorul muzicii în Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă din București – 1959-1962; muzică simfonică: “Poem eroic” – 1959; muzică corală: “Lenin e cu noi”, versuri de Eugen Frunză – 1960; “Republică a primăverii”, versuri de Eugen Frunză – 1960), Ion (Ivan) Hartulary-Darclée (muzică vocal-

simfonică: “Odă patriei mele”, versuri de Vlaicu Bârna – 1958; muzică corală: “Cântec nou”, versuri de Valentin Strava – 1957), Achim Stoia (rector al Conservatorului din Iași din 1960; muzică vocal-simfonică: “Cantata Unirii” – 1958; muzică corală: “Cântecul tinereții”, versuri de Ion Brad – 1957; “Țării mele”, versuri de Victor Tulbure – 1959; “Patria mea”, versuri de Tiberiu Utan – 1959; “Cântec studentesc festiv”, versuri de Nicolae Tațomir – 1960), Filaret Barbu (Premiul III “Ion Vidu” – 1958; muzică corală: “Reșițana”, versuri de C. Miu-Lerca – 1957; “Minerii”, versuri de Traian Iancu – 1958; “Sună buciumul”, versuri de Mihai Drăgulănescu – 1958; “Poem eroic” – 1960; muzică de film: “O nuntă în Țara Oașului” – 1960), Diamandi Gheciu (Ordinul Muncii cl. III – 1959; muzică vocal-simfonică: “Lazăr de la Rusca”, versuri de Dan Deșliu – 1959; muzică de cameră: “Suflet de erou”, “1907”, “Viață nouă – Trei preludii pentru pian” – 1959), Ion Șerfezi (pedagog-teoretician; Ordinul Muncii cl. III – 1957), Paul Urmuzescu (muzică de teatru pentru piesa lui Barbu Ștefănescu Delavrancea: “Viforul” – 1957; muzică de film: “Ursul păcălit de vulpe” – 1957; “Bădăranii” – 1960), Vasile Timiș (muzică corală: “Muncitoribiruitori”, versuri de Rusalim Mureșan – 1958; “Colectiva-n sărbătoare”, versuri de S. Babacov – 1959; “Partid măreț al clasei muncitoare”, versuri de Păuna Rasvan – 1960; “Cântecul mecanicului de locomotivă”, versuri de Ion Meîțoiu – 1960), Doru Popovici (muzică vocal-simfonică: “Patria mea”, versuri de Vladimir Colin – 1959; muzică corală: “August 23”, versuri populare – 1960; “Țara mea e țară dragă”, versuri populare – 1960; muzică vocală: “Patru cântece antirăzboinice”, op. 14, versuri de Nicolae Labiș – 1959; muzică de teatru: “Prometeu”, op.13, operă, libret de Victor Eftimiu – 1958), Walter Mihai Klepper (secretar muzical al Orchestrei simfonice a Cinematografiei – 1958-1962; muzică vocal-simfonică: “Pace va fi”, op. 2, nr.1, versuri de Klaus Kessler, traducere de Nina Cassian – 1959), Adalbert Winkler (muzică corală: “Cuvântul partidului”, versuri de E. Sziklai – 1957; “Steaua stelelor”, versuri de A. Jozsef, M. Beniuc, N. Hikmet, E. Ady – 1959; muzică vocală: “Tinerețe”, versuri de M. Beniuc – 1960), Adrian Rațiu (muzică vocal-simfonică: “Oda păcii”, versuri de I. C. Aslan – 1959), Norbert Petri (muzică vocal-simfonică: “Cantata eliberării”, op. 41, versuri de Lidia Magheru – 1959; muzică de teatru: “Ioncel-Tare”, op. 40, balet, libret de Adriana Dumitrescu și Lucia Pascal – 1959), Tiberiu Olah (lector la catedra de compoziție de la Conservatorul din București din 1958; muzică vocal-simfonică: “Prind visele aripi”, versuri de Maria Banuș – 1959; “Lumina lui Lenin”, versuri de Nina Cassian – 1959; “O stâncă se înalță”, versuri de Maria Banuș – 1959; “Constelația omului”, versuri de Vladimir Maiakovski, traducere de Cicerone Theodorescu – 1960; muzică de film: “Avalanșa” – 1959; muzică corală: “Sub steagul slăvit”, versuri de Nina Cassian – 1959), Kozma Géza (Ordinul Muncii cl. III – 1958), Radu Paladi (Premiul I la Concursul internațional al Festivalului Mondial al Tineretului de la Moscova – 1957; Ordinul Muncii cl. III – 1959; muzică corală: “Oastea păcii” – 1957; muzică de teatru: “Sălbaticii”, de Serghei Mihalkov – 1959; muzică de film: “Ciulinii Bărăganului” – 1957), Viorel Doboș (dirijor și director al Teatrului Muzical din Galați – 1957-1959; muzică de teatru: “Păcală”, balet, libret de Stere Popescu – 1957), Octavian Lazăr Cosma (asistent la catedra

de istoria muzicii de la Conservatorul București – 1959-1963; articolul “Interpreți români în Rusia”, în “Probleme de muzică”, București, nr. 5/1957), Constantin Marin (secretar al Consiliului muzicii din Ministerul Culturii – 1960-1965; Premiul I la Concursurile internaționale ale Festivalului Mondial al Tineretului de la Moscova – 1957 și de la Viena – 1959; Premiul III “Ion Vidu” – 1958; muzică corală: “Patria mea”, versuri de Theodor Balș – 1958; “Cântec pionieresc”, versuri de Ion Brad – 1958; “Partid iubit”, versuri de Ion Brad – 1958; “Țară dragă”, versuri de Ion Brad – 1959; “Partidului slavă”, versuri de Tiberiu Utan – 1960), Aurel Giroveanu (muzică corală: “Cântecul libertății”, versuri de Eugen Frunză – 1958; “Eu țara-mi cânt”, versuri de Violeta Zamfirescu – 1958), Elly Roman (muzică ușoară: “Cântecul Deltei”, versuri de Șt. Tita – 1958; “Ada-Kaleh”, versuri de Șt. Tita – 1958; muzică corală: “Cântec pentru Republică”, versuri de Eugen Jebeleanu – 1959; “Mulțumim din inimă partidului”, versuri de Aurel Felea – 1960), Gherase Dendrino (muzică de teatru: comedia muzicală “De luni până luni” – 1958), Henry Mălineanu (muzică de teatru de estradă; muzică ușoară; muzică de film: “Portretul unui necunoscut” și “O zi pierdută” – 1960), Temistocle Popa (muzică de film: “Mic album muzical” – 1958; “Amintiri din București” – 1959; muzică ușoară), Mihai Brediceanu (prim-dirijor și director al Operei din București – 1959-1966), Sabin Drăgoi (muzică corală: “În zori” și “Laminoare”, versuri de Ion Brad – 1960), George Breazul (articolul “Unirea Țărilor Române și muzica”, în “Muzica”, București, nr. 2/1959), Sigismund Toduță (Maestru Emerit al Artei – 1957; muzică vocal-simfonică: “Miorița”, versuri populare – 1958), Constantin Silvestri (prim-dirijor și director artistic al Orchestrei Radiodifuziunii Române – 1958-1959), Tiberiu Brediceanu (Artist al Poporului – 1957), Mihail Jora (Ordinul Steaua RPR cl. III – 1959; muzică corală: “Mărire ție, patria mea”, versuri de Mariana Dumitrescu – 1959)⁹⁶.

Prin urmare, putem conchide că toate genurile muzicale, la fel ca și cele din teatru, erau chiar înainte de sfârșitul deceniului cinci al secolului al XX-lea pe deplin controlate și utilizate de regimul comunist pentru manipularea maselor și susținerea propagandistică a propriei ideologii, iar la mijlocul deceniului șase, cu excepția acelor care se refugiaseră în Occident, toți compozitorii, muzicologii și interpreții, în aceeași măsură ca și actorii, se conformaseră directivelor regimului totalitar, adaptându-se și integrându-se în noul sistem de valori, recompense și ierarhii artistice ale partidului-stat.

Theatre and Music of Romania in the First Years of Communism (II). The Music (1945-1960)

Abstract

The Stalinist transformation of the Romanian culture and society was the consequence of the military Russian occupation of the country and of the political actions of the new government led by Romanian Communist Party, who imposed the Soviet model by force, terror

⁹⁶ A se vedea V. Cosma, *Muzicieni români* cit.

and propaganda. The purges of the 1945-1948 and the role of the trade-unions are the best examples.

Since 1947/1948 the theatre and the music were under the control of the propaganda section of the Central Committee of the Romanian Communist Party. Also, since 1945 the communist government had a department of culture with directions for each of the two fields.

The socialist realism, the Soviet model, the musical art for the masses, the censorship, the anti-cosmopolite campaign, the hearing/audition committees and other constraints of the repertoires, the political selection and acquisition of the melodies (from symphonies, chamber music, opera and ballet to folk songs and hits), the composition at order of all kind of music, the long time cultural isolation towards the Western free world and the anti-capitalist system propaganda, all that are ideological achievements of the new communist era, according to the Soviet model.

Very few composers, interprets, musical critics and musicians were persecuted and suffered in the communist jails (George Cocea, Dimitrie Cuclin, Dan Mizrahi), some made beforehand the choice to go or to stay in the exile (George Enescu, Dinu Lipatti, Ionel Perlea, Sergiu Celibidache, Marcel Mihalovici, Stan Golestan, Constantin Brăiloiu, Dan Mizrahi, Jean Moscopol), but the greatest majority was represented by collaborators, Party activists and even members of the Nomenklatura, many of them well-known (Matei Socor, Egizio Massini, Alfred Alessandrescu, Hilda Jerea, Sabin Drăgoi, Ion Dumitrescu, Anatol Vieru, Savel Horceag, Laurențiu Profeta, Alfred Mendelsohn, Mauriciu Vescan, Elly Roman, Gherase Dendrinu, Ion Vasilescu, Zeno Vancea, Aurel Giroveanu, Henry Mălineanu, Temistocle Popa, Hary Schwartzmann, Constantin Bugeanu, Diamandi Gheciu, Stelian Dinu, Constantin Palade, Vasile Popovici, Ioan Chirescu, Constantin C. Nottara, Ion (Ivan) Hartulary-Darclée, Kozma Géza, Constantin Marin, Viorel Doboș, Dumitru Botez, Radu Paladi, Achim Stoia, Adalbert Winkler, Norbert Petri, Vasile Timiș, Zaharia Popescu, Vasile Dinicu, Filaret Barbu, Tiberiu Brediceanu, Theodor Rogalski, Gheorghe Dumitrescu, Nicolae Buicliu, Ion Șerfezi, Leon Klepper, Emanoil Ionescu, Mihai Andreesi, Marțian Negrea, Nicolae Chirculescu, George Breazul, Sigismund Toduță, Paul Constantinescu, Paul Urmuzescu, Mihai Brediceanu, Octavian Lazăr Cosma, Viorel Cosma, Valentin Gheorghiu, Virgil Gheorghiu, Iosif Conta, Ion Voicu, Oleg Danovski, Floria Capsali, Trixy Checais, Pascal Benteoiu, Tudor Ciortea, Max Eisikovits, Tiberiu Olah, Adrian Rațiu, Doru Popovici, Andrei Tudor, George Bălan, Vasile Tomescu, Radu Aldulescu, George Georgescu, Constantin Silvestri, Mihail Andricu, Mihail Jora).

Nevertheless, some of them had had an irregular evolution: from the status of political prisoner or persecuted person to that of collaborator and protected intellectual (like Dimitrie Cuclin and Mihail Jora), from a Nazi partner to a Soviet fellow (the case of George Georgescu), or even from a favourite of the communist regime to an enemy and a victim of that system (the case of Mihail Andricu) or a refugee in the Western free world (like Constantin Silvestri).

Like all the arts, under communism, the music knew the same totalitarian practices and values that destroyed the open society, the free exchange of (cultural) ideas, the freedom of expression, included composing (writing) and playing, and lay the foundations for the birth of the "new man".